

บทที่ 1

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวิชารัฐศาสตร์

1. ความนำ

ความเจริญก้าวหน้าของมนุษยชาติขึ้นอยู่กับการพัฒนาการอันยาวนาน นับตั้งแต่มีมนุษย์จำนวนหนึ่งอุบัติขึ้นมาบนผืนโลกตามทฤษฎีของชาร์ลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin)

มนุษย์แตกต่างจากสัตว์โลกอื่น ๆ ในประเด็นที่สำคัญ คือ ความสามารถในการยืนตัวตรง และเคลื่อนไหวแบบตัวตรงได้ คือ เป็นมุมฉากกับผืนดิน อีกทั้งมีนัยน์ตาที่เป็นแบบทำหน้าที่อเนกประสงค์ อย่างที่เรียกว่า stereoscopic eye—การมองเห็นในสามมิติ (3D's—3 dimensional)

นอกจากนี้ที่สำคัญยิ่ง คือ การมีมันสมอง (brain) อันมีส่วนประกอบที่สลับซับซ้อน (complex) สมองมนุษย์มี 2 ซีก (2 hemispheres) ซึ่งซีกซ้าย สามารถเก็บข้อมูลต่าง ๆ คือ เป็นเรื่องของความจำ (memory) หรือเรื่องซ้ำ ๆ กัน ทำให้สามารถมีการสืบต่อแห่งวัฒนธรรม คือ ผลผลิตจากมนุษย์ในด้านต่าง ๆ และมักถือว่าเป็นอาณาจักรของเหตุผล (domain of reasoning and rationality) ส่วนสมองซีกขวา เป็นแหล่งแห่งการสร้างสรรค์ (creativity) คือ การประดิษฐ์คิดค้นใหม่ ๆ ไม่เหมือนเดิม

นักมานุษยวิทยา (anthropologist) กล่าวว่า คน (human being) มีลักษณะสำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ การรู้จักสังสรรค์และคบหา (gregarious) อันทำให้มีชีวิตทางสังคม คือ การอยู่ร่วมกันเป็นสถาบันต่าง ๆ คือ มีสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันทางเศรษฐกิจ และทางการเมือง เป็นต้น

(บรรพต (จिर โขค) วีระชัย. สังคมวิทยา-มานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2520. พิมพ์ครั้งแรก)

นักมานุษยวิทยาโดยทั่วไป ถือว่า สถาบันครอบครัวก่อกำเนิดขึ้นเป็น “ปฐม” คือ เริ่มแรกของมนุษยชาติ และมีความสำคัญเป็นลำดับแรก (primary) จึงให้ความสำคัญกับครอบครัว ในฐานะเป็นกลุ่มปฐมภูมิ (primary group) สถาบันครอบครัวย่อมแพร่ขยายในรูปของเครือญาติต่าง ๆ ในฐานะเป็นเครือญาติ (kinship) และเมื่อกาลเวลาได้ผ่านไปย่อมนำไปสู่การจัด

องค์การที่เริ่มมีความเป็น "การเมือง" เข้ามา คือ การเป็น "ชนเผ่า" (tribe) ซึ่ง Webster's New World Dictionary, 1979, p.1517 ระบุไว้ดังนี้

โดยเฉพาะ ในคนที่ยังไม่มีตัวหนังสือใช้ หมายถึง ที่เชื่อกันว่ามีต้นตระกูลเดียวกัน มีการจัดตั้งชุมชนที่ใกล้ชิดกันภายใต้ผู้นำหรือหัวหน้า

1) ชนเผ่า หมายถึง ผู้ที่มีบรรพบุรุษร่วมกัน

การรวมตัวขึ้นเป็นชนเผ่า หมายถึง การเริ่มเข้าใจความเป็น "การเมือง" (political) ต่อจากความเป็นชนเผ่า คือ การก้าวไปอีก 1 ขั้นแห่งการรวมตัวของมนุษย์ เข้าสู่ความเป็นอาณาจักร (kingdom) เช่น อียิปต์และเมสโปเตเมีย

พจนานุกรม Webster's New World Dictionary ระบุว่าอารยธรรมอียิปต์เก่าแก่ยิ่งกว่าเมสโปเตเมีย กล่าวคือ อารยธรรมอียิปต์อาจมีมาตั้งแต่ 6500 ปีมาแล้ว (กล่าวคือ ก่อนคริสต์ศักราช 4500 ปี—4500 B.C.) อุกเมสโปเตเมีย อยู่ในเอเชียตะวันตกเฉียงใต้ระหว่างแม่น้ำไทกริส (Tigris) และแม่น้ำยูเฟรติส (Euphrates) ซึ่งมีอายุประมาณ 2100 B.C. (Before Christian Era ก่อนคริสต์ศักราชจึงต้องบวกจำนวนปีของค.ศ.ปัจจุบันเข้าไปด้วย) คือประมาณ 4104 ปีมาแล้ว ตั้งอยู่ไม่ไกลจากทะเลเมดิเตอร์เรเนียน และอ่าวเปอร์เซียมากนักประเทศ อิรัก ปัจจุบันอยู่ในบริเวณเดิมของเมสโปเตเมีย

ในปัจจุบัน (2551) มีองค์การทางการเมืองทั้งโลกที่เรียกว่า ประเทศหรือชาติรัฐ (nation-state) ประมาณ 220 แห่งทั่วโลก หนังสือรายงานประจำปี เช่น The New York Time Almanac. มีรายชื่อขององค์การทางการเมืองในยุคร่วมสมัยเป็นจำนวนมาก เริ่มตั้งแต่ A-Z

ก. ประเทศแรก ได้แก่ อัลบาเนีย (Albania) อยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของยุโรปติดกับโกสลาเวียและมาเซโดเนีย (ยุคเก่าก่อน คือ อาณาจักรของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ (Alexander) ศิษย์กตัญญูยุคแรกของบิดาแห่งวิชารัฐศาสตร์ คือ อาริสโตเติล) มีพื้นที่เกือบ 30,000 ตารางกิโลเมตร

อัลบาเนียมีประชากร 3.6 ล้านคน ส่วนใหญ่ คือ 95 % เป็นคนอัลบาเนีย และได้รับเอกราชมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1612 คือ ประมาณ 400 ปีมาแล้ว โดยแยกออกมาจากจักรวรรดิออตโตมัน (Ottoman Empire) การได้รับเอกราชเป็นผลจากสงครามบอลข่าน (balkan) ครั้งแรก คือ ช่วงก่อนมหาสงครามโลกครั้งที่ 1

ข. รายชื่อประเทศสุดท้ายตาม A-Z ได้แก่ ซิมบับเว (Zimbabwe) เป็นประเทศที่ไม่ติดทะเล (land locked) อยู่ในทวีปแอฟริกาตอนใต้ติดกับ โมแซมบิกและประเทศแอฟริกาใต้ ซิมบับเว

มีพื้นที่เกือบ 400,000 ตารางกิโลเมตร คือเล็กกว่าประเทศไทยซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 500,000 ตารางกิโลเมตร และไทยมีพื้นที่ชายฝั่งเกินกว่า 3,200 กิโลเมตร

สถานะที่ไม่ติดทะเลมีผลไม่ดี คือ เจิงลบต่อด้านเศรษฐกิจ

ประเทศที่ถูกล้อมรอบด้วยผืนดินเป็น land locked คือ เนปาล (Nepal) ซึ่งถือว่าอยู่ในเอเชียกลางในเทือกเขาหิมาลัย ซึ่งมีพื้นที่ติดกับจีนและไม่มีชายฝั่งเลย มีพลเมืองประมาณ 26 ล้านคน คนเนปาลส่วนใหญ่นับถือศาสนาฮินดู อีกประเทศหนึ่งซึ่งไม่ติดทะเล (no coastline) ได้แก่ สาธารณรัฐประชาชนลาว ซึ่งติดต่อกับพม่า จีน เวียดนาม กัมพูชา และไทย

ประเทศในกลุ่มอาเซียน (Asean) ซึ่งเป็นเอกราชจากอังกฤษในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2527 คือ บรูไน (Brunei) มีพลเมืองประมาณ 400,000 คน

พลเมืองส่วนใหญ่ในประเทศบรูไน(ชื่อเป็นทางการ คือ Negara—จำง่ายคือ นครา-เนก-การา-Brunei Darussalam) คือ ร้อยละ 67 เป็นมาเลย์ ; 15 % เป็นเชื้อสายจีน ; ที่เหลือคือ คนพื้นเมืองเชื้อชาติอื่น ๆ

ในกลุ่มเพื่อนบ้านของไทย พึ่งพิงเกี่ยวกับประเทศอื่นๆ เช่น พม่า (Myanmar) พลเมืองประมาณ 50 ล้านคน เวียดนาม มีประมาณ 85 ล้านคน ลาว ประมาณ 5 ล้านคน เขมร (กลับมาใช้ศัพท์ Cambodia เหมือนเดิม) ประมาณ 14 ล้านคน สำหรับ มาเลเซีย มีประมาณ 26 ล้านคน สิงคโปร์ ประชากร 3 ล้านคน

2. ศัพท์ “รัฐศาสตร์”

“รัฐศาสตร์” เป็นศัพท์ที่แปลมาจากภาษาต่างประเทศ บางครั้งใช้ในภาษาไทยว่า “การเมือง” หรือ “การปกครอง” ในภาษาอังกฤษอาจใช้คำต่อไปนี้ คือ 1) Politics 2) Political Science 3) Government ซึ่งถ้าแปลตรงตัวก็คือ “การเมือง”, “รัฐศาสตร์” และ “การปกครอง” ทั้งนี้ความแตกต่างของศัพท์ 3 คำมีอยู่บ้างแต่ในวงการรัฐศาสตร์ตะวันตกใช้ในความหมายแทนกันได้

(Encyclopedia of the Social Sciences สารานุกรมสังคมศาสตร์. Vol.11, New York: Macmillan, 1954, p.225.)

ในประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษมีการเรียกชื่อภาควิชารัฐศาสตร์ มีทั้ง 3 คำ เช่น 1) ที่ University of Southampton และมหาวิทยาลัย Exeter ในอังกฤษใช้ว่า Department of Politics 2) ที่มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ณ นครเบอร์คลีย์ สหรัฐอเมริกาใช้ Department of Political Science ซึ่งผู้เขียน (จิระ โชค วิระศย) ศึกษาที่นั่นตั้งแต่ระดับ B.A.—ปริญญาตรี จนถึง M.A. —ปริญญาโท

และ Ph.D.—ปริญญาเอก และ 3) ที่มหาวิทยาลัย Harvard ใน สหรัฐอเมริกา ใช้ว่า Department of Government.

อนึ่ง ศัพท์ ภาควิชาในสหรัฐอเมริกาเน้นความเป็นวิชาการและมีความเป็นเอกเทศ (autonomy) คือ เป็นตัวของตัวเองมากไม่ใช่อยู่ใต้บังคับบัญชาเชิงบริหารค่อนข้างมากในสังคมไทย ซึ่งขึ้นอยู่กับคณะวิชา (Faculty)

ความแตกต่างระหว่าง “รัฐศาสตร์” กับ “การเมือง” ที่ใช้ในภาษาไทย คือ “รัฐศาสตร์” เป็นเรื่องวิชาการหรือวิทยาการ ซึ่งมีการจัดระบบหมวดหมู่อย่างชัดเจน ศัพท์ “การเมือง” ในภาษาพูดมักมีความหมายเอนเอียงไปในทางลบ คือ ไม่ค่อยคิดนักเป็นไปเชิง นิเสธ (negative) คือ เข้าทำนองว่าเป็นเรื่องขัดแย้งด้วยเรื่องผลประโยชน์ส่วนตัว ตัวอย่างคือ สำนวน “เรื่องนี้เป็นเรื่องการเมือง” สอดคล้องให้เห็นถึงความขอกย้อนซ่อนเงื่อน และมุ่งเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์แฝงเร้นหรือปิดบัง อย่างไรก็ตาม ภาพลักษณ์ทางศัพท์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ (symbol) ที่มนุษย์ใช้กัน สามารถแปรเปลี่ยนไปตาม ภาวะ คือยุคสมัยและ เทศะ คือแล้วแต่จะใช้ ณ สถานที่ใด ในประเทศใด หรือ อาณาบริเวณใด

“การเมือง” อิงรากศัพท์มาจาก “Polis” ซึ่งเป็นภาษากรีก แปลว่า นครรัฐอันเป็นการรวมตัวหรือการจัดองค์การทางการเมืองแบบหนึ่ง ซึ่งใหญ่กว่าระดับครอบครัวหรือชนเผ่า นครรัฐในกรีกโบราณมีตัวอย่าง ได้แก่ เอเธนส์และสปาร์ตา ดังในภาพยนตร์เรื่อง Helen of Troy ผู้อภิเษกสมรสกับเมเนลอสกษัตริย์แห่งสปาร์ตาในตำนานแห่งวรรณกรรมที่ยิ่งใหญ่อย่างที่เราเรียกกันว่า มหาภาพย (epic) ชื่อ Illiad ของกวีโฮเมอร์

ต้นตอของ “รัฐศาสตร์” อย่างที่ใช้ในภาษาอังกฤษว่า Political Science มาจากภาษาเยอรมัน คือ สตาตสวิสเซนชาฟต์ (staatswissenschaft) แปลตามตัวอักษร คือ “ศาสตร์แห่งรัฐ” ซึ่งเพิ่งมีขึ้นในศตวรรษ 18 และ 19 (คือ ประมาณ 200 ปีที่ผ่านมา) และในภาษาเยอรมัน Staat—สตาต แปลว่า รัฐ และ Wissenschaft—วิทเซนชาฟต์ หมายถึง “วิทยาการ” ไม่ได้หมายเฉพาะเจาะจงว่าเป็น “วิทยาศาสตร์” ดังนั้น จวบจนกระทั่งทุกวันนี้ วิชากฎหมายและประวัติศาสตร์ยังถูกจัดว่าเป็น sciences แต่เรียกว่า “วิทยาการทางวัฒนธรรม” หรือ “วิทยาการทางปัญญา” (cultural or intellectual sciences)

(W.J.M. Mackenzie. *The Study of Political Science Today*. London: Macmillan, 1971, p.11.)

ศัพท์ “Government” มีรากเดิมหรือมูลศัพท์ (root) มาจากภาษากรีก คือ “kybernates”

ไค-เบอร์-น-ติส แปลว่า ผู้ถือหางเสือเรือ ทำให้เกิดการเปรียบเทียบว่าการเมืองการปกครอง และ โดยเฉพาะเปรียบรัฐบาลเป็นเสมือนเรือที่ไม่อยู่นิ่ง และมีวลี "รัฐนาวา" (ship of state) ตามมา

3. คำนิยามแคลสสิกของลาสเวลล์ : การเมือง ได้แก่เรื่องเกี่ยวกับอิทธิพลและผู้มีอิทธิพล

แฮโรลด์ ลาสเวลล์ หรือแลตสเวลล์ (Harold Lasswell ออกเสียง ซ ไมใช่ ว เพราะว่า w ไม่ออกเสียงในกรณีนี้) นักวิชาการชาวอเมริกัน กล่าวว่า การเมืองเป็น "เรื่องเกี่ยวกับอิทธิพลและผู้มีอิทธิพล" (The study of politics is the study of influence and the influential) ปรากฏในหนังสือชื่อ การเมือง : ใครได้อะไร เมื่อใดและอย่างไร. (Politics : Who gets what, when and how?) ได้อธิบายเรื่องการเมืองว่าประกอบด้วยสามส่วน คือ

ก. การได้อะไร (what) นั้นเป็นเรื่องของวัตถุประสงค์และอวัตถุประสงค์ อันเป็นสิ่งที่มิจำกัด และเป็นสิ่งที่คนอยากได้ เช่น วัตถุ ได้แก่ ทรัพย์สิน เงินทอง ที่ดิน เป็นต้น

อวัตถุประสงค์ เช่น ความมีเกียรติ สวัสดิภาพ ความปลอดภัย ความมั่นคง ความสะดวกสบายหรือความสุขกายสุขใจ (willness)

อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow, April 1, 1908 – June 8, 1970) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ซึ่งมีผู้อ้างถึงมาก กล่าวถึงความต้องการ 5 ประการ (needs) เริ่มตั้งแต่

- 1) ความจำเป็นหรือต้องการทางกายภาพ (physiological)
- 2) ความมั่นคงปลอดภัย (security)
- 3) ความรู้สึกผูกพัน (belongingness)
- 4) ความนับถือตนเอง (self-esteem)
- 5) การบรรลุความเป็นตัวตน (self actualization)

(Nicholas Henry. Public Administration and Public Affairs. 4th ed. Prentice-Hall, 1989, pp.59-60.)

ข. การได้เมื่อใด (when) นั้นเป็นเรื่องของกาลเวลาหรือช่วงเวลา ความช้าเร็ว คือ ได้เมื่อใดซึ่งอาจมีการกำหนดไว้ล่วงหน้า เช่น ในการสมัครแข่งขันเพื่อรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา

ค. การได้มาอย่างไร (how) เป็นเรื่องกระบวนการ คือ ขั้นตอนและวิธีการอันหมายถึง กลไกที่จะได้มา "การได้อย่างไร" มีผลทำนองเดียวกับคำถามที่ว่า "ทำไมจึงได้ถึงนั้นสิ่งนี้ เมื่อนั้น เมื่อนี้"

ทั้งสามประเด็น คือ 1) เป้าประสงค์ว่าเป็นอะไร 2) ระยะเวลา คือ เมื่อใด และ

3) กระบวนการ คือ "การได้อย่างไร" มีความเกี่ยวพันยึดโยงอยู่กับเรื่องอื่น ๆ อีกมาก

ดังนั้น รัฐศาสตร์จึงเกี่ยวโยงกับสาขาวิชาอื่น ๆ เช่น ศาสนา ปรัชญา จิตวิทยา สังคมวิทยา ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และศิลปศาสตร์ เป็นความเกี่ยวพันเชิง "สหศาสตร์" (interdisciplinary)

4. คำนิยามอื่น ๆ

1) คำนิยามของ วี.โอ.คีย์ (V.O.Key, Jr.) : เป็นการบังคับบัญชาหรือการมีอำนาจเหนือกว่า วี.โอ.คีย์ นักรัฐศาสตร์อเมริกันให้คำนิยามไว้ว่า "การเมืองเป็นเรื่องความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่เกี่ยวกับการบังคับบัญชาและถูกบังคับบัญชา การควบคุม การเป็นผู้ปกครองและถูกปกครอง"

(V.O.Key, Jr. *Politics, Parties and Pressure Groups*, 4th ed., Crowell, 1958, p.6)

การเมืองตามคำนิยามนี้เป็นเรื่องอำนาจ อันได้แก่ การได้มาและรักษาไว้ซึ่งอำนาจหรืออิทธิพลทางการเมือง "อำนาจ" หมายถึง การลดหลั่นคือความสูงต่ำในเรื่องการบังคับบัญชา มีการแบ่งระดับสาขางาน หรือมีการแบ่งว่าใครเป็น 1) ผู้ปกครอง (คือรัฐ) และ 2) ใครเป็นผู้อยู่ใต้การปกครอง (ราษฎร)

2) คำนิยามของ เดฟวิด (เดวิด) อีสตัน (David Easton) นักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกันร่วมสมัยกับ V.O.Key คือ อีสตันให้คำนิยามการเมืองว่าเป็น "การแบ่งสรรปันส่วนหรือจัดสรร โดยใช้อำนาจอันเป็นที่ได้รับการยอมรับหรือที่ถือว่าเป็นไปตามสิทธิอำนาจ (authoritative allocation of values)

(David Easton. *The Political System*. New York: Knopf, 1957, p.180.)

เป็นคำนิยามที่เน้นการแบ่งสรรประโยชน์ นอกจากนี้ปรากฏในผลงานของ David Easton ในหนังสือชื่อ *A Framework for Political Analysis*. Prentice-Hall, 1965 และ *A Systems Analysis of Political Life*. John Wiley, 1965. เป็นต้น

3) แม็กซ์ (มักซ์) เวเบอร์ ในหนังสือที่เป็นภาษาเยอรมัน ชื่อ *Politik als Beruf*. (quoted by G.E.G. Catlin in J.A.Gould and V.V. Thursby, ed., *Contemporary Political Thought*, New York: Holt, Rinehart and Winston, 1969, p.27.) อ้างใน Maurice Cranston. หน้ากากทางการเมืองและบทความอื่น ๆ *The Mask of Politics and other essays*. London: Allen Lane, 1973, p.1

5. คำนิยามของโวลิน : เน้นสามประเด็นหลักช่วยให้เข้าใจได้อย่างสมบูรณ์

คำนิยามศัพท์ “การเมือง” ที่น่าจะทำให้เข้าใจได้อย่างสมบูรณ์ ได้แก่ เซดคอน โวลิน (นักวิชาการร่วมสมัยผู้เคยเป็น Professor of Political Science ที่ University of California at Berkeley และเป็นอาจารย์ของผู้เขียน จิตร ไรศ (บรรพต) วีระสย) นี้ถือว่า การเมืองประกอบด้วย ตามประเด็นหลัก

(S.S.Wolin. การเมืองและวิสัยทัศน์ Politics and Vision. Boston: Little, Brown, 1960, pp.10-11.) ได้แก่

- 1) การแข่งขันเพื่อชิงประโยชน์ (competitive advantage)
- 2) แสดงให้ปรากฏมากใน 1) ภาวะที่ผันผวนเปลี่ยนแปลงและ 2) ทริพพยากรณ์ที่ประสงคมีจำนวนจำกัด (scarce) และ
- 3) มีผลกระทบต่อสาธารณะ (public) หรือต่อส่วนรวม

5.1 ประเด็นที่หนึ่ง : การเมือง เป็นกิจกรรม (activities) ที่มุ่งแสวงหาผลหรือชิงประโยชน์ด้วยการแข่งขันกัน ใน 1) ระดับบุคคล 2) กลุ่มคนต่อกับกลุ่มคน และ 3) สังคมต่อสังคม

ก. การเมืองเป็นกิจกรรมระหว่างบุคคลต่อบุคคล (individuals) ตัวอย่าง คือ การขัดแย้งระหว่างนักการเมือง (เช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา—สว.) หรือผู้บริหารระดับชาติ (เช่น ระหว่างรัฐมนตรีหรือระหว่างอธิบดี) ตัวอย่าง คือ กรณีที่ประธานาธิบดีคนที่ 41 ของสหรัฐอเมริกา ได้แก่ ยอร์จ บุช ผู้อาวุโส หรือผู้พ่อ (George Bush, Sr.) คือบิดาของ ยอร์จ บุช, Jr. ซึ่งดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี 2000-2004 เสนอจอห์น เทวเวอร์ (John Tower) ให้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม แต่สมาชิกวุฒิสภาส่วนใหญ่ไม่เห็นชอบด้วยจึงต้องถอนการแต่งตั้ง

หากเป็น “การเมืองระหว่างประเทศ” ก็เป็นการแข่งขันหรือขัดแย้งกันระหว่างนักการเมืองของ 2 ประเทศ หรือมากกว่า 2 ประเทศ

ก. การเมืองเป็นกิจกรรมระหว่างกลุ่มคนกับกลุ่มคน (groups) กลุ่มคน
ข. ที่นี้หมายรวมถึง

- 1) ครอบครัวและญาติ
- 2) กลุ่มเพื่อนสนิทมิตรสหาย
- 3) กลุ่มอาชีพ (professional) สมาคม สโมสร สันนิบาต (league—ออกเสียง ถึก)

ชมรม ฯลฯ

สภาพแห่งการเป็น “การเมือง” คือ การแสวงหาผลประโยชน์หรือปกป้องสิ่งที่ประสงค์ไม่ว่าจะเป็นรูปธรรม (concrete) หรือนามธรรม (abstract) หรือผลประโยชน์ในความ สัมพันธ์ระดับกลุ่มระหว่าง

- 1) องค์การกรรมกร (labor union) กับองค์การธุรกิจ (บริษัท—company, บริษัท—corporation)
 - 2) ความสัมพันธ์ระหว่างสมาคมครูผู้ปกครองกับสมาคมนักเรียนเก่า (PTA—Parents and Teachers Association) ฯลฯ
- ข. การเมืองเป็นกิจกรรมระดับสังคมต่อสังคม (societies)

ในระดับนี้การเมืองเป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น การมีสัมพันธไมตรี (ความสัมพันธ์เชิงบวก) หรือการขัดแย้ง (ความสัมพันธ์เชิงลบ) กันระหว่าง

1) รัฐบาลอเมริกันภายใต้ยอร์จ บุช กับรัฐบาลฟิลิปปินส์ ภายใต้กลอเรีย อโรโย ซึ่งยอมถอนทหาร 51 คน ออกจากอิรักตามคำขู่ของฝ่ายก่อการร้าย ทั้งนี้ในช่วงปลายเดือนกรกฎาคม 2547

- 2) รัฐบาลสิงคโปร์กับรัฐบาลอินโดนีเซียและ
- 3) ญี่ปุ่นกับสหภาพโซเวียต เป็นต้น

5.1 ประเด็นที่สอง : การเมืองเป็นกิจกรรมซึ่งมีแนวโน้มปรากฏได้ง่ายและมาก 2 เงื่อนไขคือ ใน 1) สถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง 2) สภาพที่ค่อนข้างขาดแคลน

ก. การเมืองกับสภาพหรือสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง หมายถึง สภาพที่ไม่แปรเปลี่ยนผันผวนเป็นเรื่องไม่เหมือนเดิม

“การเมือง” มักปรากฏค่อนข้างมากในช่วงที่แปลกไปจากเดิมหรือสภาพเปลี่ยนแปลง เช่น

1) ใกล้เคียงเวลาซึ่งมีการปรับเปลี่ยนหรือโยกย้ายตำแหน่งการงาน ตัวอย่างคือ ในวงราชการไทยเมื่อใกล้เดือนตุลาคม อันเป็นเดือนที่จะเริ่มงบประมาณใหม่ (Budgetary Year) และมีการเกษียณอายุราชการ (retirement) ตำแหน่งบางตำแหน่ง (position) วางลงย่อมมีการโยกย้าย หรือเลื่อนตำแหน่ง (promotion) ซึ่งย่อมมี “เรื่องทางการเมือง” (political matters) เกิดขึ้นค่อนข้างมาก อย่างที่เรียกว่า มีการวิ่งเต้น หรือ office politics (การเมืองในสำนักงาน)

2) การเปลี่ยนแปลงที่ผิดปกติอย่างมาก ได้แก่ ช่วงที่มีการจลาจล (riot, wild or violent disorder, confusion, or disturbance, tumult, uproar) การวุ่นวายต่าง ๆ ความเป็น

“การเมือง” ย่อมมีปรากฏมาก เพราะความไม่แน่นอนมีสูง

ตัวอย่าง คือ

- 1) เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516
- 2) เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519
- 3) วิฤตภาคใต้ของประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ.2547

3) ในสภาพที่มีการเปลี่ยนผู้นำหรือ मुखบรูช (leaders) เช่น ภายหลังจากเลือกตั้งประธานาธิบดีอเมริกันระหว่างผู้สมัครแห่งพรรครีพับลิกัน คือ ชอร์จ บุช, จูเนียร์ (ผู้เป็นบุตร) กับ John Forbes Kerry แห่งพรรคเดโมแครท หรือช่วงรอยต่อระหว่าง Tony Blair ที่ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอังกฤษในกลางปี 2550 สืบต่อโดย Gordon Brown

ข. สภาพที่ค่อนข้างขาดแคลน การเมืองเกิดขึ้นได้ง่ายหรือบ่อยในสภาพที่ผลประโยชน์มีจำกัดหรือมีสภาพที่ขาดแคลนดังตัวอย่างของสองกรณีต่อไปนี้

ตำแหน่งมีจำกัด เช่น การเป็น

- 1) ประธานาธิบดีอเมริกันมีจำกัดเพียง 1 คนเท่านั้น เช่น
- 2) ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
- 3) รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี
- 4) ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
- 5) ผู้ว่าการรัฐ (Governor) เช่น รัฐแคลิฟอร์เนียซึ่งในต้นปี พ.ศ. 2547

Arnold Schwarzenegger ผู้เคยเป็นคาราภาพยนตร์ที่รู้จักกันดีในนามของ คนเหล็ก—The Terminator เมื่อทรัพยากรมีจำกัดเช่นนี้ย่อมขัดแย้งกันมาก

สภาพขาดแคลนทางทรัพยากร บ้านเมืองที่มีสภาพอัตรัดขาดแคลนทางด้านต่าง ๆ ซึ่งช่วยอำนวยความสะดวกหรือความสะดวกสบายให้แก่พลเมืองย่อมมีการเมืองสูง เพราะมีการแก่งแย่งชิงกันว่าใครจะได้ประโยชน์ ในสภาพขาดแคลน (scarcity) นั้น เช่น การจะสร้างเขื่อนเพื่อการชลประทาน ณ ที่ใด หรือสมควรสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขง ณ จังหวัดใด

5.3 ประเด็นที่สาม : “การเมืองเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการแสวงหาผลประโยชน์อันมีผลกระทบต่อคนหมู่มาก”

ความหมายของโวลติน คือ การแสวงหาผลประโยชน์มีในระดับต่าง ๆ กัน เช่น 1) ในระดับหมู่บ้าน 2) ในระดับสมาคมหรือองค์กรต่าง ๆ แต่กิจกรรมเช่นว่านั้น ยังไม่เข้าขั้นแห่งการมีสภาพเป็น “การเมือง” トラบเท่าที่ยังไม่มีผลกระทบต่ออย่างสำคัญทั้งสังคมหรือส่วนใหญ่

แนวคิดของโวลิน ถือว่า เป็นแบบยุคเก่าก่อนสมัยกรีกโบราณซึ่งถือว่า กิจกรรมที่เข้าข่าย การเป็นการเมืองจะต้องมีผลกระทบไม่ว่าจะเป็นไปทางบวกหรือลบต่อบุคคลจำนวนมาก หรือต่อ สังคมส่วนรวม

อย่างไรก็ตามนักวิชาการบางคนเห็นว่า "การเมือง" อาจใช้ในความหมายที่ลดระดับลงมา จากระดับชาติ เข้ามาสู่การใช้ศัพท์ "การเมือง" ได้ในวงการสมาคมกลุ่มต่าง ๆ เช่น ในสหกรณ์หรือใน องค์การหรือสำนักงานต่าง ๆ ก็ได้

6. การเมืองมีทุกระดับและโยงเกี่ยวกับเรื่องอำนาจ

อาริสโตเติล บิดาผู้สถาปนาวิชารัฐศาสตร์ (Founding Father) ในโลกตะวันตกเห็นว่า การเมืองเป็นเรื่องระดับ "สาธารณะ" (public) เป็นเรื่องเกี่ยวกับสังคมระดับรัฐ ซึ่งในยุคสมัยกรีก โบราณ คือ ระดับนครรัฐ

นักวิชาการรุ่นต่อ ๆ มาก็ยังให้ความสำคัญกับ "การเมืองเรื่องสาธารณะ" (คือการมี ผลกระทบต่อส่วนรวม (เช่น คาร์ล ฟรีดริช)

Carl J. Friedrich, ed. *The Public Interest*. New York: Atherton Press, 1962.) นี้ไว้

6.1 ความสัมพันธ์ทุกระดับไม่ว่าจะเป็น 1) ระดับจุลภาค คือ ระดับบุคคลเพียงไม่กี่คน จวบจนถึง 2) ระดับมัชฌิมภาค คือ ระดับกลุ่มคนและระดับใหญ่หรือ 3) มหภาค คือ 3 ระดับสังคม ทั้งหมดสามารถมีสภาพ "การเมือง" เข้าแทรกได้ทั้งสิ้น

ก. ในระดับบุคคลมีการพัฒนาสาขาวิชา (discipline) ออกเป็น "จิตวิทยา การเมือง"(Political Psychology) ซึ่งเป็นทั้งจิตวิทยาของผู้นำหรือระดับผู้นำ (อีลิท—elite) กับ ประชาชนคนทั่วไป (followers) หรือระดับรากหญ้า (grassroots)

ข. ในระดับกลุ่มและระดับสังคม (societies) มีการพัฒนาวิชาที่เรียกว่า "สังคมวิทยา การเมือง" และ "ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ" และการเมืองเปรียบเทียบ (comparative politics) เช่น เปรียบเทียบรัฐธรรมนูญหรือระบบการเมืองว่าเป็นแบบประธานาธิบดีหรือแบบกึ่งรัฐสภา-กึ่ง ประธานาธิบดี เป็นต้น

หากพิจารณาตามแนวของโวลินแล้ว การเมืองเป็นเรื่องที่มีลักษณะสำคัญอยู่ที่การแข่งขัน อันมีผลกระทบต่อคนหมู่มาก ซึ่งคนหมู่มากนี้ ได้แก่ สังคมระดับรัฐ

การมีผลกระทบในระดับดังกล่าว จึงย่อมเกี่ยวกับเรื่อง "อำนาจ" และการลดหลั่นหรือ ความแตกต่างในระดับอิทธิพลว่ามีมากน้อยอย่างไร

โดยสรุป เมื่อกล่าวถึงการเมืองและการศึกษาเรื่องทางการเมือง คือ รัฐศาสตร์ย่อมพูดถึง

ความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจ (power relations) ในทุกระดับ ได้แก่

ก. ระดับแรก ได้แก่ ระดับกลุ่ม การเมืองเกี่ยวข้องกับสมาคม หน่วยงาน สหพันธ์ สันนิบาต องค์การ ชมรม ชุมนุม ฯลฯ แนวนี้เกี่ยวข้องกับทฤษฎีกลุ่มหลากหลาย (pluralistic groups) หรือพหุนิยม (pluralism)

ข. ระดับที่สอง ได้แก่ ระดับชาติ การเมืองเกี่ยวกับสังคมทั้งสังคม เช่น ในเรื่องการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร การได้มาซึ่งตำแหน่งทางการเมือง เช่น รัฐมนตรี

ค. ระดับที่สาม ได้แก่ ระดับนานาชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมของประเทศต่าง ๆ ได้แก่ "การเมืองระหว่างประเทศ" หรือการเมืองระดับโลก ซึ่งมักปั่นป่วนวุ่นวาย ดังที่เขียนไว้โดย เจมส์ โรสเนา

(James N. Rosenau. *Turbulence in World Politics: A Theory of Change and Continuity*. Princeton University Press, 1990.)

บทที่ 3 ว่าด้วย Delineating Disorder

ตัวอย่างของ (การแยกแยะความปั่นป่วน) : Chaos (เค-ออส) คือว่าด้วยความไร้ระเบียบ, อทวน, และ Complexity (ความสลับซับซ้อน)

บทที่ 4 ว่าด้วย Conceptualizing Change: Fluctuations (การเปลี่ยนแปลงแบบขึ้น ๆ ลง ๆ) and Transformations (การเปลี่ยนอย่างมากเชิงรูปแบบ)

ในระดับนานาชาติมีรัฐศาสตร์ศึกษา 1) สันติภาพ 2) การสงคราม 3) การเมืองการสหประชาชาติ 4) การเจรจาต่อรองหรือการไม่ให้อาวุธประเภททำลายล้างที่เรียกว่า "Star Wars" เช่น การพัฒนาระบบป้องกันแบบ SDI (Strategic Defense Initiative) ซึ่งเพิ่งมาถูก Ronald Reagan เป็นประธานาธิบดีอเมริกัน 5) การเจรจาทางการทูต ฯลฯ

6.2 ในทฤษฎีของผู้เขียน (จอร์จ โจนส์) เรื่องราวของรัฐศาสตร์และการเมืองเกี่ยวข้องกับ 5 P's และ 1 E ซึ่งเป็นการอธิบายแบบเบื้องต้นไม่ถึงกับเป็นวิชาการที่ลึกซึ้ง คำอธิบายนี้มุ่งให้เข้าใจให้สามารถเข้าถึง (access) และเข้าใจ (understanding, comprehending) ได้ในระดับหนึ่ง 5 P's ได้แก่ 1) Public 2) Power 3) Person 4) Policy 5) Participation และ E หมายถึง Events คือ เหตุการณ์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

ก. P ตัวแรก เรื่องราวทางการเมืองเกี่ยวข้องกับสิ่งที่สาธารณะ (Public) คือ ระดับส่วนรวม รากศัพท์มาจากคำว่า pubes ในภาษา ลาดินหรือแลติน (Latin) ซึ่งแปลว่า ผู้ใหญ่ (adult) ความเป็น public หรือ สาธารณะ มีคำอธิบายโดยสรุปจาก Webster's New World Dictionary ดังนี้

- 1) เป็นของหรือเกี่ยวข้องกับประชาชนทั่วทั้งหมด (people as a whole)
- 2) หรือเป็นของหรือกระทำโดยชุมชนโดยทั่วไปดังใช้ศัพท์ที่เรียกว่า สวัสดิภาพของประชาชนทั่วไป (public welfare) หรือการเรียกร้องจากประชาชน (public outcry)
- 3) หรือเพื่อประโยชน์ของคนทั่วไป เช่น สวนสาธารณะ (public park)
- 4) นอกจากนี้มีความหมายว่าเป็นราชการ (official) หรือของหลวง เช่น public

prosecutor—อัยการ

- 5) หรืออีกความหมายหนึ่งก็คือเป็นเรื่องของความเปิดเผย (in public)

ข. P ตัวที่ 2 การเมืองเป็นเรื่องของอำนาจ (power) ซึ่งมีข้อพึงพิจารณาเปรียบเทียบดังต่อไปนี้ a) force การใช้พลังกำลัง b) authority สิทธิอำนาจมักหมายถึง อำนาจที่ (น่าจะ) ชอบธรรม (legitimate) การที่ผู้เขียนเขียนใส่ในวงเล็บไว้ เพราะกฎหมายของรัฐบาลบางระบอบ เช่น ยุค fascist แห่งพรรคนาซี (Nazi) ของฮิตเลอร์ไม่มีความเป็นธรรม หรือไม่ชอบธรรม หรือกฎหมายเลือกปฏิบัติแบ่งแยกผิว (apartheid) ของแอฟริกาใต้ยุคหนึ่งก็หาไม่มีความชอบตามทำนองคลองธรรมแห่งความเป็นมนุษย์ไม่

ค. P ตัวที่ 3 การเมืองเกี่ยวข้องกับตัวบุคคล (person) เป็นเรื่องแปลกแต่จริงที่ว่าสมัยหนึ่งถือว่ามีการเมืองแม้กระทั่งในสัตว์ ดังที่ Iain Mclean and Alistair Mcmillan กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ Oxford Consise-Dictionary of Politics. Oxford University Press, 2003, p.423. ว่าในช่วงกลางของศตวรรษที่ 17 มีการกล่าวถึงผึ้ง (bees) ว่าเป็น political flying-insects (แมลงบินทางการเมือง) แต่ปัจจุบันถือว่ามีเฉพาะในมนุษย์เท่านั้น และแยกกว้าง ๆ ออกเป็นประชาชนที่เป็น a) elite ชั้นระดับนำ b) grassroots (ระดับรากหญ้า) หรือ riceroots (รากข้าว)

ง. P ตัวที่ 4 การเมืองว่าด้วย policy นโยบายอาจแยกออกเป็นภายในประเทศ (internal policy) กับนโยบายต่างประเทศ (external policy)

ตัวอย่างของนโยบายภายนอกประเทศ ได้แก่ การพยายามผูกสัมพันธ์กับนานาประเทศให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น โดยมุ่งทั้งทางการเมืองและการค้า

ตัวอย่างของนโยบายภายในประเทศ เช่น ในยุคของนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร คือ 1) การมีผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการ CEO (Chief Executive Officer) 2) นโยบาย 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ OTOP (One Tambol One Product) 3) นโยบายบ้านเอื้ออาทร

นักรัฐศาสตร์จำนวนมากนำโดยเจมส์ เอ็น โรสเนา (James N. Rosenau) ในสหรัฐอเมริกา ถือว่า นโยบายภายในและภายนอกมักจะมีส่วนเกี่ยวข้องกัน เรียกว่า เป็นการเมือง

เรื่องเชื่อมโยง (Linkage Politics)

(James N. Rosemau. *The Study of Global Interdependence และ The Dramas of Politics : An Introduction to the Joys of Inquiry*)

จ. P ตัวที่ 5 คือ การเมืองเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ฉ. E หมายถึง Events คือ เหตุการณ์ต่าง ๆ

6.3 การแบ่งแยกว่าอะไรเป็นเรื่องภายในหรือภายนอก มีความซับซ้อนเพิ่มมากขึ้น ในยุคร่วมสมัยแห่งความเป็นสากล คือ ความเป็นระดับโลก (globalization) หรือ โลกาภิวัตน์ มากยิ่งขึ้น เพราะความเป็น "ไร้พรมแดน" (borderless) ทะลุแนวกันของเขตแดนแห่งประเทศหรือภูมิภาคต่าง ๆ

สิ่งที่เป็นภายใน (domestic) เช่น การขัดแย้งเรื่องเชื้อชาติหรือผิวสี (ethnic conflict) ในประเทศหนึ่ง เช่น ระหว่างคนสิงห์ (Sinhala) กับคนทมิฬ (Tamil) ในประเทศศรีลังกา ย่อมหนีไม่พ้นที่จะต้องมีผลกระทบ (repercussion) ต่อประเทศอื่น ๆ ที่มีคนทมิฬ (คือเชื้อสายทมิฬ) อาศัยอยู่ ได้แก่ อินเดีย มาเลเซีย และสิงคโปร์ หรือเข้าถึงระดับสหประชาชาติ

การมีผลกระทบย่อมเป็นเรื่องธรรมดา หากพิจารณาในเชิงสังคมวิทยา (sociological) หรือสังคมวิทยาการเมือง (Political Sociology) กล่าวคือ แต่ละคนย่อมมีเครือข่ายแห่งญาติพี่น้อง (kinship) และสายสัมพันธ์อื่น ๆ หากเป็นกรณีที่อาณาบริเวณไม่ห่างไกลกันมากนัก เช่น เป็นประเทศเพื่อนบ้าน ที่มีเขตแดนติดกัน หรือแม้ห่างกัน แต่ไม่ไกลเกินไปนัก ความเกี่ยวข้องย่อมชัดเจน และเห็นเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

ประเทศอินเดียมีพลเมืองเป็นเชื้อสายทมิฬจำนวนมากทางอยู่ในกลุ่ม "ดราวิเดียน" (Dravidian) และศรีลังกาอยู่ห่างจากอินเดียเพียงประมาณ 50 กิโลเมตรเท่านั้นเอง

อ้างอิง

1) Ira Katznelson, et al, eds. *The Politics and Society Reader* หนังสือรวมบทความเกี่ยวกับการเมืองและสังคม. New York: David McKay Co., 1974.

2) จิตร ไรเธอร์, สังคมวิทยาการเมือง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย รามคำแหง, 2546.

ดู The World Almanac and Book of Facts และเปิด Google และ Wikipedia เป็นต้น

6.4 รูปแบบต่าง ๆ ของอำนาจ ในเรื่องการบังคับให้ผู้อื่นกระทำสิ่งที่โดยปกติเขาไม่ทำนั้น มักใช้ศัพท์สำคัญ 3 ศัพท์ ได้แก่

1) **Force** คือ อำนาจแบบใช้ความรุนแรง ซึ่งบางครั้งใช้ศัพท์ **Coercion** (โค-เออร์ช-ชั่น) หมายถึง "A form of influence characterized by a high level of constraint or compulsion"

(Jack C. Plano, et als. **The Dictionary of Political Analysis**. Second Edition, California : ABC-CLIO, 1982, p.21.)

2) **Power** คือ อำนาจ หรือ ปรากฏภาพ ใช้ในความหมายทั่ว ๆ ไป คือ อาจเป็นอำนาจโดยชอบธรรมหรือไม่ชอบธรรมก็ได้

3) **Authority** คือ อำนาจอันชอบธรรมหรืออำนาจที่เกิดขึ้นจากการยอมรับ หรือถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย บางครั้งเรียกว่า **legitimate power** มีผู้แปลกันว่า "สิทธิอำนาจ" และ "อาณาอำนาจ"

4) ศัพท์ อำนาจ (power) นั้น นักรัฐศาสตร์ **Grover Starling** ได้แยกแยะออกไปเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

1) อำนาจที่เกี่ยวกับ "เส้นสาย" (**connection power**) คือ มีปรากฏภาพ หรือ ส่วนงานไทยบางครั้งเรียก "มี power" คือ รู้จักคุ้นเคยกับผู้คน ที่มีบทบาทในเรื่องต่างๆ จำนวนมาก

2) อำนาจอันเกิดจากความรู้เฉพาะทางในฐานะผู้เชี่ยวชาญ (**expert power**) เช่น แพทย์ย่อมมีอำนาจเหนือคนไข้

3) อำนาจอันเกิดจากการมีศักยภาพในการให้ผลตอบแทนหรือให้รางวัล (**reward power**) หมายถึง สามารถให้เงินทอง หรือ ตำแหน่ง หรือ ให้ความช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ ได้

(Grover Starling. **Understanding American Politics**. Homewood, Ill.: Dorsey, 1982, pp.115-118.)

ศัพท์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ Power มี เช่น

1) อิทธิพล (**Influence**) การใช้วิธีการชักชวนแกมบังคับหรือโดยมีเด้าท์ (**manipulation**) และการใช้วิธีการ

2) การชักจูงใจ (**persuasion**) แต่ทั้งหลายเหล่านี้มักไม่เกี่ยวโยงหรือยึดติดอยู่กับความรู้สึกข้อผูกพันหรือพันธกรณี (**obligation**) ที่จะต้องเชื่อฟังหรือปฏิบัติตามโดยเห็นว่าเป็นเรื่อง ที่ "ถูกต้อง" หรือ "ชอบแล้ว" (**legitimate**)

(Carl J. Friedrich, ed. **Authority**. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1958, pp.178-81.)

6.5 ในกรณีที่มีความรู้สึกว่า "ชอบธรรม" การใช้อำนาจแบบรุนแรงย่อมไม่จำเป็นนัก ทั้งนี้เพราะการปฏิบัติตามย่อมถือเป็นเรื่องปกติวิสัย

"สิทธิอำนาจ" หรืออำนาจตามหน้าที่ หรือโดยชอบธรรม (authority) มีรูปแบบต่าง ๆ กัน ซึ่ง แมกซ์ (มักซ์) เวเบอร์

(Max Weber) ได้แบ่งไว้เป็นสามประเภท (Max Weber. *The Theory of Social and Economic Organization*. New York: Free Press, 1947, pp.324-26.)

ได้แก่

1) แบบประเพณีหรือธรรมเนียมปฏิบัติ (traditional authority) อันเป็นเรื่องของการสืบสานสืบเนื่องติดต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน เช่น การเคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

2) แบบตรรก-นิติบัญญัติ (rational-legal) อันเป็นเรื่องของระบบระเบียบการและด้วยบทกฎหมาย เช่น การเชื่อฟังรัฐธรรมนูญ และ

3) แบบบารมีวิสัย (charismatic) อันเป็นเรื่องของความมีศรัทธาต่อตัวบุคคลว่ามีลักษณะพิเศษเหนือธรรมดา

(ดูเพิ่มเติมใน จิตร โชค (บรรพต) วีระชัย. *สังคมวิทยาการเมือง*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2546, หน้า 339-371)

6.6 ลักษณะสำคัญยิ่งของความเป็นรัฐศาสตร์ คือ มุมมองแบบคอปเปอร์นิกัน (Copernican perspective) คือใช้ศัพท์ที่มีต้นเค้ามาจากชื่อนักดาราศาสตร์ชาวโปแลนด์ชื่อ Nicolaus Copernicus, 1473-1543 โดยนักรัฐศาสตร์อเมริกันชื่อ Donald E. Stokes. กล่าวไว้ว่ารัฐศาสตร์เป็นวิชาที่จะต้องพิจารณาจากมุมมองของผู้สังเกตการณ์ที่วางตัวเป็นกลาง (a detached observer) ไม่ใช่ในฐานะของผู้ตัดสินใจ (a decision-maker) หรือในฐานะผู้กระทำกิจกรรมทางการเมือง (political actor) ทั้งนี้ แนวนี้ (คือ เป็น detached, positive and descriptive perspective) เป็นมุมมองซึ่งแตกต่างจากมุมมองซึ่งมักชี้แนะว่าควรทำอย่างไร (normative) หรือมีการสั่งการแบบสั่งยา (ใบสั่งยา เรียกว่า prescription) ให้รับประทาน (prescriptive) แห่งเศรษฐศาสตร์โดยเฉพาะระดับจุลภาค (micro-economics)

(Donald E. Stokes. "Political and Organizational Analysis in the Policy Curriculum". *Journal of Policy Analysis and Management* 6, no.1, 1986, 45-55.)

(David Easton ในหนังสือโดย Eugene J. Meehan ชื่อ *Contemporary Political Thought: A Critical Study ความคิดการเมืองร่วมสมัย : การศึกษาเชิงวิพากษ์*. Homewood,

Illinois: The Dorsey Press, 1967.)

Donald F. Kettl and H. Brinton Milward, eds. **The State of Public Management.** The Johns Hopkins University Press, 1996, p.54) กล่าวไว้ดังนี้

7. รัฐศาสตร์ในอารยธรรมตะวันตก

ความคิดเชิงรัฐศาสตร์เริ่มต้นในดินแดนอันเป็นต้นกำเนิดของกีฬาโอลิมปิก (Olympics) ยุคโบราณ ซึ่งเคยมีมาตั้งแต่ 2700 ปีเศษมาแล้ว และเลิกเล่นไปเมื่อประมาณ 2300 ปีมาแล้ว และต่อมาเรือพื้นแข่งขัน ณ กรุงเอเธนส์ กรีซ ค.ศ. 1896

ในปีค.ศ.2008 การแข่งขันจะมีขึ้น ณ ประเทศจีน

ความคิดเชิงรัฐศาสตร์เริ่มแรกจาก 1) ข้อเขียนทางประวัติศาสตร์ 2) ความคิดเชิงปรัชญา อิทธิพลจากประวัติศาสตร์ ในกรีกโบราณมีนักประวัติศาสตร์เรื่องชื่อ 2 ท่าน คือ เฮอร์โดตัส (Herodotus, c. 484-425 B.C.) และธูซิดิดีส (Thucydides, c.460-400 B.C.) ซึ่งมีสาระเกี่ยวกับเรื่อง การเมือง B.C. หมายถึง ก่อนคริสตกาล (Before Christ)

ก. เฮอร์โดตัส ได้รับฉายาว่าเป็น “บิดาของวิชาประวัติศาสตร์” (The Concord Desk Encyclopedia. New York: Concord Reference Books, 1981, p.581.)

หนังสือสำคัญของเฮอร์โดตัสเขียนเกี่ยวกับสงครามระหว่างกรีก กับเปอร์เซียซึ่งเป็นระยะเวลาจนถึง 20 ปี คือ ระหว่าง 499-479 B.C.

การบรรยายเกี่ยวกับสงครามดังกล่าวทำให้มีการเขียนบันทึกถึงเรื่องราวต่าง ๆ ตามที่เขา ได้ยิน ได้ฟังมาจากการท่องเที่ยวไปหลายแห่ง เรื่องเกี่ยวกับสงครามกรีกและเปอร์เซียยุคโบราณ กล่าวถึงสาเหตุของสงคราม ซึ่งสาเหตุหนึ่งเฮอร์โดตัสกล่าวไว้ว่าเป็นเรื่องทางการเมือง

ข. ธูซิดิดีส เป็นชาวกรีกร่วมสมัยกับเฮอร์โดตัส แต่อายุน้อยกว่า แม้เฮอร์โดตัสจะได้ชื่อว่าเป็นผู้ให้กำเนิดวิชาประวัติศาสตร์แต่ธูซิดิดีสในฐานะผู้เดินทางหลังได้มีโอกาสค้นคว้าเพิ่มเติม

เขาได้เขียนหนังสือซึ่งถือว่าเป็นระดับคลาสสิก ชื่อ ประวัติสงครามเปโลพอนเนเซียน ซึ่งครอบคลุมระยะเวลาจนถึง 33 ปี คือ ช่วงก่อนคริสตกาล (431-404 B.C.) ประมาณ 2400 ปีมาแล้ว (เพราะปีที่เขียนนี้คือ ค.ศ.2004)

ธูซิดิดีสได้รับการยกย่องว่าเป็น “นักประวัติศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุด” ของกรีกโบราณ เดิมเขามีอาชีพเป็นนายทหารเรือ แต่ปราศไยในการรบครั้งสำคัญครั้งหนึ่ง เขาจึงถูกถอดจากตำแหน่ง และจึงท่องเที่ยว และได้พูดคุยกับทหาร ณ ที่ต่าง ๆ ทำให้เข้าใจเรื่องราวของสงครามอย่างดี ธูซิดิ

สถาบันที่เรื่องสงครามเปโลปอนเนเซียน ซึ่งเป็นการรบกันระหว่างเชื้อสายชาวกรีกด้วยกัน แต่เป็น
ชาวนครรัฐที่แตกต่างกัน คือ ระหว่างชาวนครรัฐเอเธนส์กับชาวนครรัฐสปาร์ตา

การเขียนประวัติศาสตร์สงครามนี้มีการวิเคราะห์ถึง 1) สาเหตุและ 2) วิถีทางสังคม การ
วิเคราะห์ดังกล่าวมีลักษณะเป็นเชิงประวัติศาสตร์ คือ โยงเกี่ยวข้องกับอำนาจของนครรัฐ
อิทธิพลจากปรัชญา ผู้ซึ่งได้รับยกย่องว่าเป็น "บิดาแห่งปรัชญา" ในโลกตะวันตก ได้แก่ ซอคราติส
(Socrates, 477-399 B.C.) ประมาณ 2400 ปีเศษมาแล้ว

บางครั้งมีผู้ออกเสียงว่า "โสกราติส" แต่หากเทียบศัพท์กับบาลีสันสกฤตแล้ว อาจใช้เทียบ
ว่าเป็น "ศักรทิมฺฐ์" หรือ "ศักรลินฺฐ์" ตามภาษาอินโดยูโรเปียน (Indo-European) ซึ่งปงถึง
ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างยุโรปกับอินเดีย ซึ่งน่าจะเป็นช่วงที่พระเจ้าแอเล็กซานเดอร์ยก
พลไปตีภารตะ คือ อินเดียยุคโบราณ

แนวความคิดของซอคราติสปรากฏในหนังสือในรูปแบบของบทสนทนา (Dialogues—ได-
อะ-ล็อกซ์) ที่เรียบเรียงโดยศิษย์ คือ เพลโต (Plato, c. 427-347 B.C.) ชื่อ ซอคราติส บางครั้งมีผู้
ออกเสียงแตกต่างออกไป เช่น เสน่ห์ จามริก ใช้คำว่า เปลโต (เสน่ห์ จามริก, ความคิดทางการเมือง
จากเปลโตถึงปัจจุบัน, 2519) ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ใช้ศัพท์ พลาโต (ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช,
ชอยชวนพล, 23 พฤษภาคม 2531, หน้า 9.)

เพลโตถือกำเนิดมาจากครอบครัวอภิชนที่มั่งคั่งของเอเธนส์ ซึ่งเดิมตั้งใจจะเล่นการเมือง
แต่ผิดหวังกับ 1) ความไม่ยุติธรรมของรัฐบาลคณะธิปไตย (oligarchic government) ของญาติเพลโต
เอง คือ ชาร์มิดีส (Charmides) และคริเตียส (Critias) เกี่ยวข้องด้วย และต่อ 2) "มวลชนาธิปไตย"
ซึ่งเอาใจประชาชนผู้มีโมหจริต จนเป็นผลให้มีประชาธิปไตยโดยตรง (direct democracy) ที่
ลงโทษซอคราติสด้วยการให้ดื่มยาพิษ (hemlock) ในปี 399 B.C. (399 ปีก่อนเริ่มคริสตศักราช)

เพลโตจึงเปลี่ยนแนวมาเป็นนักวิชาการ และมีผลงานยอดเยี่ยมในทางปรัชญาการเมืองใน
โลกตะวันตก คือ หนังสือชื่อ The Republic (แปลตรงตัวว่า สาธารณรัฐ แต่แปลโดยนัยคือ
ความหมายว่า อุดมรัฐ คือ เลิศรัฐ หรือรัฐในอุดมคติ) หนังสือนี้มุ่งวางรากฐานเชิงทฤษฎีสำหรับการ
มีรัฐบาลซึ่งจะให้ความยุติธรรมที่เขาเห็นว่าไม่มีปรากฏในรัฐบาลขณะนั้น ("to provide a
theoretical foundation เป็นรากฐานเชิงทฤษฎี for a government that would embody the justice
สำหรับการปกครองซึ่งยึดหลักยุติธรรม he had found to be lacking in the actual governments of
his day.")

(G. Vesey and P. Foulkes. *Dictionary of Philosophy*. London: Collins, 1990, p.223.)

เมธี คือ ปราชญ์คนที่สามได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งรัฐศาสตร์หรือผู้ประศาสน์การ (founder, founding father) คือ "อาริสโตเติล" (เสียงยาว) แต่ที่นิยมออกเสียงกันในภาษาไทยมักออกเสียงสั้น คือ "อริสโตเติล" ซึ่งแล้วแต่ว่าจะใช้อย่างไรตามความนิยม คือ ใช้ได้ทั้งสองแบบ

มรดกทางปัญญาของอาริสโตเติลมีมากและไม่จำกัดเฉพาะในวงรัฐศาสตร์เท่านั้น กล่าวกันว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรอบรู้แบบสารานุกรม (encyclopaedia) คือรู้เกือบทุกเรื่อง หนังสือที่โดดเด่นทางรัฐศาสตร์โดยตรงที่สำคัญ ได้แก่ Politics

ความรอบรู้ของอาริสโตเติลมิได้เกิดขึ้นจากการมีสติปัญญาดี คือ มี IQ ระดับจอนอัจฉริยะ (genius) อย่างเดียว หรือจากการมี "ครุติ" เช่น เพลโตเท่านั้นก็หาไม่ แต่เป็นเพราะมี "ศิษย์ที่ดี" คือ มกุฎราชกุมารแห่งมาซิโดเนีย ซึ่งมีเชื้อสายใกล้เคียงกับชาวกรีกเหมือนกัน ได้แก่ เจ้าชายแอนโตซานเดอร์ (บางครั้งเขียนว่า อเล็กซานเดอร์) ซึ่งได้แผ่ขยายนครรัฐกรีกจนกลายเป็นจักรวรรดิกินอาณาเขตถึงอียิปต์ เปอร์เซีย จนกระทั่งถึงอินเดียตอนเหนือ

พระเจ้าแอนโตซานเดอร์ได้รับการยกย่องว่าเป็น "มหाराช" (The Great) หรือบางครั้งเรียกว่า "กษัตริย์แอนโตซานเดอร์ที่สาม" ทรงเป็นกษัตริย์เมื่อมีพระชนม์มายุ 20 พรรษาและเป็นไปได้ถึงแก่สิ้นพระชนม์เพียง 33 พรรษา (356-323 B.C.)

โดยสรุป ก่อนที่จะมีวิทยาการรัฐศาสตร์นั้นมีการค้นคว้าที่เกี่ยวข้องทางประวัติศาสตร์และปรัชญามาก่อน การกำเนิดของวิชารัฐศาสตร์ในฐานะเป็นวิทยาการที่มีเนื้อหาสาระมากและเป็นระบบ เป็นผลงานส่วนใหญ่ของมหาปราชญ์อาริสโตเติล

8. รัฐศาสตร์ในอารยธรรมตะวันออก : อินเดีย

เรื่องราวเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในอินเดียโบราณได้รับอิทธิพลจากคัมภีร์ทางศาสนา ทั้งในศาสนาพราหมณ์ ศาสนาฮินดู ศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม

คำสอนของศาสนาพราหมณ์และฮินดูมีปรากฏในคัมภีร์ต่าง ๆ รวมทั้งที่มีการแปลเป็นภาษาอังกฤษอย่างแพร่หลาย เช่น ภควทกิตา (Bhagavad Gita) ซึ่งแปลว่า บทเพลงหรือ "บทสรรเสริญเทพเจ้า" และในหนังสือวรรณคดี (ระดับมหากาพย์—epic) เช่น มหาภารตะ (Mahabharata) และรามเกียรติ์ (หรือรามายณะ The Ramayana)

มหาภารตะเป็นวรรณคดีซึ่งมีผู้แต่งหลายคน สาระเกี่ยวกับการสงครามทำนองเดียวกับมหากาพย์ของกรีกชื่อ 1) อิลเลียด (Iliad) และ 2) โอดิสซี (Odyssey) ออกเสียงตามพจนานุกรม คือ อัดคิสซี ซึ่งอธิบายว่าเป็น บทกวีระดับมหากาพย์ของกรีกยุคโบราณ, มักถือว่าเป็นผลงานของโฮเมอร์, เกี่ยวกับการพนธของโอดิสซีอุซ ช่วง 10 ปีภายหลังจากการพ่ายแพ้ของทรอย"

8.1 เรื่อง มหาภารตยุทธ เป็นการสู้รบระหว่างถูกที่ถูกน้องสองตระกูล ได้แก่ "ปาณฑพ" กับ "เคาธพ" และสู้รบกันส่วนใหญ่ในบริเวณที่เรียกว่า **คุรุเกษตร** อันเป็นศูนย์กลางของความเจริญของชาวอารยัน (Aryan)

มหากาพย์ทั้งสองเรื่องนั้นคงอิงความเป็นจริงอยู่บ้างแสดงให้เห็นถึงการที่คนอารยัน (Aryan) ได้ขยายตัวไปทางตะวันออกสู่ที่ราบลุ่มแม่น้ำคงคา (Ganges—ศัพท์ภาษาอังกฤษออกเสียงว่า แอง กิส) ซึ่งทำให้เกิดอาณาจักรเล็ก ๆ ขึ้นหลายแห่ง และคงทำให้เกิดการผสมกลมกลืนระหว่างอารยันกับคราวิดียน (Dravidian)

(ถนอม อานามวัฒน์. ประวัติศาสตร์เอเชียใต้ : อดีตถึงปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : บางลำพูการพิมพ์, หน้า 19-20.)

8.2 มหากาพย์เรื่องรามเกียรติ์เกี่ยวกับพระราม ทศกัณฐ์ พระลักษมณ์ นางสีดา หนุมานและตัวละครอื่น ๆ อันเป็นการละเล่นที่เรียกว่า "โขน" มีความเกี่ยวกับความเชื่อแบบเทวสิทธิ์ (divine kingship) โดยที่พระราม ได้แก่ องค์อวตาร

(ในพจนานุกรมภาษาอังกฤษมีศัพท์ avatar เป็นปกติแสดงให้เห็นถึงการจราจรสองทาง (two-way traffic) ระหว่างอารยธรรมตะวันตกกับตะวันออก)

(ศัพท์อวตาร—avatar 1. Hinduism a god's coming down in bodily form to the earth; incarnation of a god. 2. any incarnation or embodiment, as of a quality or concept in a person. อ้างอิง Webster's New World Dictionary, 1979, p.96.) ของพระวิษณุ (Vishnu) หรือพระนารายณ์ (Narayana) และทรงมีคุณงามิณาทาน และบารมีอำนาจ (charisma—ออกเสียงว่า "แคริสม่า") ทำให้มีผู้ร่วมช่วยเหลือด้วยความจงรักภักดี ทำการยุทธแทน

มหากาพย์รามเกียรติ์แพร่หลาย คือ มีการกระจายทางวัฒนธรรม (ศัพท์สังคมวิทยาเรียกว่า cultural diffusion—ออกเสียง ไค-ฟิว-ชั่น) จากอินเดียสู่บริเวณต่าง ๆ ของเอเชียในยุครอบแรก อันได้แก่ อินโดนีเซีย ไทย กัมพูชา และลาว และเป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 100 ปีที่วรรณกรรม "รามเกียรติ์" เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายในโลกตะวันตกโดยเฉพาะมีปรากฏในการเรียนการสอนวรรณคดีและปรัชญาเปรียบเทียบ

8.3 คำสอนหรือเรื่องราวเกี่ยวกับรัฐศาสตร์ปรากฏในคัมภีร์ 1) พระธรรมศาสตร์ และ 2) มนุธรรมศาสตร์ คัมภีร์เก่าแก่ดังกล่าว บางครั้งใช้ศัพท์ "มานวธรรมศาสตร์" หรือ "มนุธรรมศาสตร์"

คำว่า "มานว" เป็นคำเกี่ยวกับคำว่า "มนุ" หรือ "มนู" ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นผู้ปกครองมวลมนุษย์เป็นคนแรก หนังสือนี้ น่าจะแต่งขึ้นภายหลังพุทธกาล และมีอิทธิพลต่อกฎหมายไทย

โบราณคดีไทยได้รับผ่านมาจากมอญ

(ปริชา ช้างขวัญอิน. ระบบปรัชญาการเมืองในมานวธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529, หน้า 1.)

คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์มีเรื่องราวเกี่ยวกับพิธีราชาภิเษก คือ การสืบทอดการปกครองและพิธีนั้นพระองค์ให้การสนับสนุนในการปกครองนั้นจำเป็นต้องอาศัยภาณิฉากราชภูร ซึ่งในยุคนั้นพราหมณ์ ได้รับในรูปของข้าวนาถนและธัญพืชอื่น ๆ

(1. A.L.Basham. *The Wonder That Was India*. New York: Grove Press, 1954 2. V.P. Verma. *Hindu Political Thought and Its Metaphysical Foundations*. Varanasi and Delhi: Motilal Banarasidas, 1959. 3. ในอินเดียยุคใหม่ อาจอ่านได้ใน V.P. Verma. *Political Philosophy of Mahatma Gandhi and Sarvodaya*. 4th ed. Agra: Lakshmi Narain Agarwal, 1981.)

บุคคลสำคัญรองลงมาจากพระราชา ได้แก่ ปุโรหิต หรือหัวหน้าพราหมณ์ มานวธรรมศาสตร์อธิบายว่า พระผู้เป็นเจ้าสร้างโลกแล้วสร้างธรรมสำหรับโลก ต่อจากนั้นจึงสร้างมนุษย์เพื่อให้มนุษย์ 1) ทำดีและ 2) อยู่กันอย่างปกติสุขโดยอาศัยการปฏิบัติตามวาระทั้งสี่ คือ ตามหน้าที่ของวาระ 1) พราหมณ์ 2) กษัตริย์ 3) แพศย์ (พ่อค้า) และ 4) ชูทร

มีการยกย่องพระราชาว่าเป็นเทพ มีการกล่าวว่าพระราชามีองค์ประกอบแห่งเทพในพระองค์ ดังคำพรรณนาที่ว่า "พระองค์ คือ พระอัคนีและพระพาย พระองค์คือ พระอาทิตย์และพระจันทร์ คือ ราชอาณาจักรความยุติธรรม พระองค์คือ ท้าวภูเวร คือ พระวรุณ คือ ความเกรียงไกรแห่งอินทพรเทพ" (ปริชา ช้างขวัญอิน. เฝิงอ้าง, หน้า 48.)

อย่างไรก็ตาม มีคำบรรยายเกี่ยวกับปกครองซึ่งมิใช่เอาแต่ใจตนเอง (อัตตาธิปไตย) แต่รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น "พระราชาทรงปรึกษาขุนนางในพระราชกิจ คือ ความสงบและสงคราม สภาวะแห่งอาณาจักร ความมั่งคั่ง การป้องกันบ้านเมืองและการปกครองเมืองขึ้นให้อยู่ในความสงบเมื่อ ได้รับความเห็นจากขุนนางแต่ละคนแล้วจากที่ประชุมขุนนางแล้ว พระราชาทรงเลือกความเห็นที่ดีที่สุด

การวางแผนสำคัญในกิจการ พระราชาทรงปรึกษาพราหมณ์ผู้ทรงวิชาคุณสูงสุด อนึ่ง มีข้อสันนิษฐานว่าผู้แต่งมานวธรรมศาสตร์น่าจะมาจากวาระพราหมณ์ เพราะได้สดุดีพราหมณ์ไว้อย่างมาก" (ปริชา ช้างขวัญอิน. อ้างแล้ว. หน้า 27.)

8.4 คำสอนทางพุทธมโหทธิพลต่อความคิดทางการเมือง เช่น คำสอนเกี่ยวกับทศพิธราชธรรม เป็นต้น (จิร โชค วีระสย. หลักทางพุทธศาสนากับประชาธิปไตย กรณีความ

เสมอภาค. เอกสารทางวิชาการหมายเลข 200, ศูนย์เอกสารวิชาการ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2546.)

อนึ่ง อาจศึกษาปรัชญาการเมืองด้วยการวิเคราะห์ผลงานการปกครองของกษัตริย์หลายพระองค์ในอดีตของอินเดีย เช่น ในยุค 2200 ปีก่อนมาแล้วของพระเจ้า "อโศกมหาราช" ซึ่งเป็นกษัตริย์องค์ที่ 3 แห่งราชวงศ์โมริยะ ครองราชสมบัติ ณ นครปาฏลีบุตร ทรงปกครองโดยยึดตามทศพิธราชธรรมแห่งพระพุทธศาสนา

ราชธรรม 10 หรือทศพิธราชธรรม หมายถึง 1) ธรรมของพระราชา ข้อพึงปฏิบัติ, 2) กิจวัตรที่พระเจ้าแผ่นดินควรประพฤติ อาจเรียกว่าเป็นปทัสถาน (norms), 3) คุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมือง สิ่งที่ถูกต้องอันพึงปฏิบัติในเชิง "การกระทำ คำที่พูด และสูตรที่คิด (อันหมายถึง อุคมคติ อุคมการณ์ และปรัชญา), 4) ธรรมของนักปกครอง คือ ผู้อยู่ในฐานะผู้บังคับบัญชา ระดับต่าง ๆ

1) ทาน การให้ คือ สละทรัพย์สิ่งของ บำรุงเลี้ยง ช่วยเหลือประชาราษฎร์ และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

2) ศีล ความประพฤติดีงาม คือ ดำรงกายและวจีทวาร ประกอบแต่การศุจริศรักษา กิตติคุณให้ควรเป็นตัวอย่าง และเป็นทีเคารพนับถือของประชาราษฎร์ มิให้มีข้อที่ใครจะดูแคลน

3) ปริจาคะ การบริจาค คือ เสียสละความสุขสำราญ เป็นต้น ตลอดจนชีวิตของตนเพื่อ 1) ประโยชน์สุขของประชาชน และ 2) ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

4) อาชวระ ความซื่อตรง คือ ซื่อตรงตรงสัตย์ไว้มารยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน

5) มัททวะ ความอ่อนโยน คือ มีอัธยาศัย ไม่เย่อหยิ่งหยาบคายกระด้าง ดื้อองศ์ มีความสง่างามเกิดแต่แห่งที่กิริยาสุภาพนุ่มนวล ละมุนละไม ให้ได้รับความรักภักดีแต่มีขาดอำนาจ

6) ตปะ ความทรงเดช คือ แผลพหาก็เลิศดีดมหา มิให้เข้าครอบงำอำยิจิต ระจับยับยั้งข่มใจได้ ไม่ยอมให้หลงไหลหมกมุ่นในความสุขสำราญและความปรนเปรอ มีความเป็นอยู่สม่ำเสมอหรืออย่างสามัญ มุ่งมั่นแต่จะบำเพ็ญเพียร ทำกิจให้บริบูรณ์

7) อักโกธะ ความไม่โกรธ คือ ไม่กริ้วกราด ดูอำนาจความโกรธ จนเป็นเหตุให้วินิจฉัย ความและกระทำการต่าง ๆ ผิดพลาดเสียธรรมเนียมเมตตาประจําใจไว้ระจับความเคืองจุ่น วินิจฉัย ความและกระทำการด้วยจิตอันราบเรียบเป็นตัวของตนเอง

8) อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน คือ ไม่บีบบั่นกดขี่ เช่น เก็บภาษีทุจริต หรือเกณฑ์

แรงงานเกินขนาด ไม่หลงระเห็จอำนาจ ขาดความกรุณา หาเหตุเบียดเบียนลงโทษอาชญาแก่ประชาชนผู้ไร้เดียงสาเพราะอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง

9) **ขันติ ความอดทน** คือ อดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงจะลำบากกายน่าเหนื่อยหน่ายเพียงไร ก็ไม่ทอดทิ้ง ถึงจะถูกข่มขู่ถูกขยี้ด้วยคำเดียดถิ์ ด่าทออย่างใด ก็ไม่หมกกำลังใจ **ไม่ยอมละทิ้งกรรมที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม**

10) **อวิโรธนะ ความไม่กลาดธรรมดา** คือ วางองค์เป็นหลักหนักแน่นในธรรม คงที่ ไม่มี ความเอนเอียงหวั่นไหวเพราะด้อยค่าที่ต่ำร้าย ลาภสักการะ หรืออิฏฐารมณ์ อนิฏฐารมณ์ใด ๆ สถิตมั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรม คือ ความเที่ยงธรรม กิติ นิติธรรม คือ ระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม กิติ ไม่ประพฤติให้เคลื่อนกลาดวิบัติไป

(พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (Dictionary of Buddhism). มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538, หน้า 285-287.)

การเปรียบเทียบคำสอนทางพุทธที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวทางรัฐศาสตร์มีมากพอควรในโลกตะวันตก รวมทั้งหลักสูตรของมหาวิทยาลัยทางพุทธแบบลัทธิตันตระ (Tantric Buddhism) เช่นที่ นโรปา (Naropa Institute University) ณ เมือง Boulder มลรัฐโคโลราโด ในสหรัฐอเมริกา

8.5 ในประเทศไทยมีการตื่นตัวเกี่ยวกับ หลักวิชาการ แนวพุทธเริ่มต้นตั้งแต่ใกล้สมัยรัชกาลที่ 200 ปี ในปี พ.ศ.2525 จนมีหนังสือวิชาการแนวพุทธศาสตร์หลายเล่มรวมทั้ง รัฐศาสตร์แนวพุทธศาสตร์ และสังคมวิทยาแนวพุทธศาสตร์ ซึ่งจัดทำและจัดพิมพ์โดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการในปี พ.ศ.2526 นอกจากนี้มีการเปรียบเทียบบางประเด็นทางรัฐศาสตร์ เช่น บรรพต วีระชัย. หลักทางพระพุทธศาสนากับประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : องค์การยูวพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก, 2527. ทรงทำจารึกเป็นตราหลัก (pillar) เกี่ยวกับหลักธรรมของพระพุทธองค์ การปกครองอาณาประชาราษฎร์ทรงยึดหลักเมตตา กรุณาเป็นหลัก แม้เมื่อมีการสร้างถนนหนทางก็มีการปลูกข้มพิกุลผล (คือ มะม่วง) เพื่อบริโภคน้ำโดยผู้เดินทางและผู้สูงอายุใกล้เคียง

9. รัฐศาสตร์ในอารยธรรมตะวันออก : จีน

จีนมีมรดกทางวัฒนธรรมที่เก่าแก่แสดงถึงความเข้มแข็งของ P อีกตัวหนึ่ง คือ (Philosophy คือ ปรัชญา) นอกเหนือจาก P's อื่นๆ คือ Power, Public, Policy, Persons แล้ว Participation ปรัชญา หมายถึง ความ "ดำเลอเลิศ" และความ "ดำลึก" P ตามปรัชญาเมธี หรือ "ใคร

ปราชญ์" ของจีนช่วงประมาณ 2500-2600 ปีมาแล้ว ได้แก่ 1) เลาจื้อ หรือเลาจื้อ (Laocius หรือ Lao-tzu ประมาณ 604 B.C.) 2) ขงจื้อ หรือขงจื้อ (Confucius c. 511-479 B.C.) 3) เม้งจื้อ หรือเม้งจื้อ (Mencius ประมาณ 372-289 B.C.)

9.1 เลาจื้อ เปิดตามตัวอักษรว่า นักปรัชญา หรือ "ปราชญ์ผู้ขร"

1) เลาจื้อมีอายุมากกว่าขงจื้อประมาณ 20 ปี ดังนั้น เลาจื้อจึงน่าจะมีชีวิตอยู่ร่วมสมัยกับพระพุทธองค์ คือช่วงที่เรียกว่า "พุทธกาล" หมายถึง พุทธศักราชปัจจุบัน (เช่น 2551) บวกกับเวลา 45 ปี ที่ทรงตั้งสอน คือ ประมาณ 2596 ปี มาแล้ว

คำสอนของเลาจื้อปรากฏในรูปของคัมภีร์เต๋าเต็กเก็ง คือ ถือกันว่าเป็นต้นตำรับลัทธิเต๋า หรือเต๋า (TAOISM)

คำว่า เต๋า (Tao) ในภาษาจีนหมายถึง "ทาง", "มรรคา" หรือความเป็นไปตามธรรมชาติของสรรพสิ่ง ซึ่งคล้ายกับความหมายของ "คตถา" หรือ "ชดา" ในภาษาบาลีสันสกฤต

(ถ. เสถียรสุด และเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์. ส่องตะเกียง : ปรัชญาเต๋า ปริศนาจีน. กรุงเทพฯ : จัดพิมพ์เอง, 2526, หน้า 10, 17-18.)

2) คำสอนของเลาจื้อ คือ 1) ให้ดำรงชีวิตและบริหารราชการไปตามสังขธรรมหรือตามมรรคา (เต๋า) ของสรรพสิ่งต่าง ๆ 2) สอนอยู่ในความสันติ ไม่แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น และ 3) ให้มีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ตามแนวทางแห่งฟ้าดิน (เทียนตี้)

3) คำสอนที่เกี่ยวกับการปกครองโดยตรงของเลาจื้อสองข้อ ได้แก่

ก. "ถ้าราษฎรไม่เกรงกลัวต่อการกดขี่ของฝ่ายปกครอง (แสดงว่า) การฉ้อฉลใหญ่จะเกิดขึ้นแล้ว (ฝ่ายปกครอง) จงอย่าบุกรุกที่อยู่ของราษฎร... การไม่กดขี่ราษฎรเท่านั้น ราษฎรจึงไม่ก่อกบฏชิง"

ข. "การที่จะให้ราษฎรปฏิบัติตามคำสั่ง ต้องแสดงให้ราษฎรเห็นความบริสุทธิ์ (ของตน) รักษาความเป็นธรรมชาติแบบง่าย ๆ ไม่เห็นแก่ตัว และตัดความโลภ (ของตน) ออกเสีย"(เพ็งอ้าง, หน้า 35-38.)

9.2 ขงจื้อ หรือขงจื้อมีชีวิตอยู่นานกว่า 2400 ปีมาแล้ว มีผู้สืบตระกูลต่อมาถึงอันดับ 77 คือ Kung Teh-Cheng ซึ่งในปี พ.ศ.2529 อายุ 65 ปี และทำนบกอยู่ในไต้หวัน อิทธิพลของขงจื้อยังมีอยู่มาก เช่น วันคล้ายวันเกิดของขงจื้อ คือ 28 กันยายน จัดให้เป็น "วันครู" (Far Eastern Economic Review, 8 August, 1985, p.34.)

คำสอนของขงจื้อเน้นคุณธรรมแห่งกตัญญูกตเวทียของบุตรที่มีต่อบิดามารดา (filial piety)

ขงจื้อสอนให้มิมนุษยธรรม (เหวิน) การปฏิบัติตนตามฐานะของสังคมและเน้นการศึกษา

9.3 เม่งจื้อ (370-c. 290 B.C.) หรือเม่งจื้อ เป็นผู้นิยมขงจื้อผู้ซึ่งเน้นการดำรงชีวิต อย่างเหมาะสมและถูกต้อง (right living)

เม่งจื้อสอนให้ผู้ปกครองมีคุณธรรม และเมตตาคุณาค่อบรรดาประชาราษฎร์มุ่งปกป้องศักดิ์ศรีของคนธรรมดาสามัญ

นักวิชาการชาวสิงคโปร์ผู้ซึ่งเคยเป็นอธิการบดีของมหาวิทยาลัยนันทยาง (Nanyang University—ซึ่งปัจจุบันเปลี่ยนเป็น Nanyang Technological Institute) ศึกษาเปรียบเทียบเม่งจื้อกับอริสโตเติลในเรื่องต่าง ๆ

ประเด็นหนึ่ง คือ ความแตกต่างเชิงวัฒนธรรมของโลกตะวันออกกับตะวันตก กล่าวคือ แม้อริสโตเติลเป็นศิษย์ของเพลโตเป็นเวลาถึง 20 ปี แต่ไม่มีคำสรรเสริญผู้เป็นอาจารย์อย่างสูงส่งแบบที่เม่งจื้อแสดงออกต่อปราชญ์รุ่นก่อน คือ ขงจื้อ ยกเว้นแต่ว่าเอกสารต่าง ๆ ยุคนั้น คือ 2400 ปีมาแล้วอาจสูญหายไป

อริสโตเติลได้เขียนเกี่ยวกับเพลโตในทางชื่นชมก็คือ "ข้อเขียนต่าง ๆ ของเพลโต เป็นของเพลโตเองทั้งสิ้น คือ บุคคลิกโดยการแสดงความเฉลียวฉลาดมีแนวคิดใหม่ ๆ และแสดงออกซึ่งความใฝ่รู้"

(The Politics of Aristotle translated with an introduction, notes and appendices by Ernest Barker. London: Oxford University Press, 1961, p.57. ; cited in Wu Teh Yao, "Aristotle's and Mencius' Ideas of Politics", in the Occasional Paper Series, No.100 of the Institute of Humanities and Social Sciences, College of Graduate Studies, Nanyang University, Jurong Road, Singapore, 1979, p.9)

9.4 จุนวู (จุนหวู่, Sun Wu) เป็นนักการทหารและนักปกครองอยู่ในยุคชุนชิว ซึ่งเป็นช่วงที่จักรพรรดิเสื่อมด้อยอำนาจ เจ้าผู้ครองนครต่าง ๆ พยายามชิงความเป็นใหญ่ มีการรบราฆ่าฟัน บ้านเมืองอลวนอลเวงไปด้วยข้อพิพาทและทำศึกกัน

ก. จุนวูดาววิชาความรู้แก่ พระเจ้าเหอหู่ และได้รับแต่งตั้งให้เป็นแม่ทัพปราบนครน้อยใหญ่ แต่เห็นว่าพระเจ้าเหอหู่มีความหยาบกระแวงเป็นเจ้าเรือนจึงลาออกจากราชการ ไปอยู่อย่างสันโดษ

ข. ท่ารับพิชัยสงครามของจุนวูมีเกียรติจรบงาย ซึ่งขงเบ้งก็ยกย่อง จุนวูก้าวว่าหลักพิชัยสงคราม มี 5 ประการ ได้แก่ การคำนึงถึง

- 1) ธรรม คือ สิ่งที่ทำให้ราษฎรร่วมจิตศรัทธาฉันท์ กับฝ่ายนำ ร่วมเป็นความศอกโดยไม่วะย่อต่อภยันตราย
- 2) ดินฟ้าอากาศ การมีลมพายุ ความร้อนหนาว ฝนตกชุกหรือแห้งแล้ง
- 3) ภูมิประเทศ เกี่ยวกับทำเลที่ตั้ง
- 4) ขุนพล คือ บุคคลผู้ก่อปรัดด้วย 1) สติปัญญา 2) ความเที่ยงธรรม 3) ความเมตตา 4) ความกล้าหาญ และ 5) ความเข้มงวดเค็ดศษาด
- 5) ระเบียบวินัย คือ การจัดพลรบ วินัยแห่งทหารและการควบคุมใช้อำนาจของกองทัพ (เสถียร วีรกุล, ผู้แปลและเรียบเรียง. คำราพิชัยสงครามขุนว. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ ก.ไก่, 2529, หน้า 5, 10.)

ค. คำสอนของขุนวู ซึ่งทราบกันแพร่หลายว่าพึง “รู้เขา รู้เรา” เพื่อชัยชนะ ในการต่อสู้ แม้รบ 100 ครั้งก็ชนะ 100 ครั้ง คำสอนของขุนวู เป็นที่กล่าวขวัญกันมากแต่ในเชิงปฏิบัติทำได้ยากยิ่ง

ประการแรก การรู้ คือ การเข้าถึง (access) และเข้าใจ (understand) อีกทั้งมีการตระหนัก (Aware) ถึงเห็นความสำคัญในบริบท

ประการที่ 2 สภาพการณ์เปลี่ยนแปลง เช่น เคยรู้ เคยเข้าใจ และเคยตระหนักในช่วงอดีต แต่หลักอนิจจังเป็นจริงเสมอ คือ ปราศจากความแน่นอน มีการแปรเปลี่ยน

ประการที่ 3 แม้กระทั่งข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง (แม้ทัพ ขุนพล) ก็ยากที่จะ “รู้” หรือ “หยั่งรู้” ได้ คือ ยากที่จะประเมินสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้ใกล้ความเป็นจริง ทั้งนี้เพราะเป็นเรื่องอนาคตที่ขาดความแน่นอนตายตัว ตัวอย่าง คือ ในช่วงท้ายของมหาสงครามโลกครั้งที่ 2 เยอรมันภายใต้ฮิตเลอร์พยายามจะ “รู้เขา” คือ รู้แผนการบุกของฝ่ายพันธมิตรเพื่อปลดแอกฝรั่งเศส ซึ่งถูกยึดครองโดยฝ่ายเยอรมัน แต่ก็สามารถทราบได้ คือที่กำหนดคจริง ๆ เมื่อลงมือกระทำการยกพลขึ้นบกที่นอร์มันดี (6 มิถุนายน 2487) เรียกว่ายุทธการ D-Day ซึ่งมีบัญชาการโดยนายพลห้าดาว คิวเวิร์ท ดี โอเซนฮาวร์ แต่หากเปรียบเทียบกับคำสอนในพระพุทธศาสนา คือ ตัปปริสธรรม 7 แล้ว จะเห็นว่าทางพุทธมีคำสอนที่ลึกซึ้งและครอบคลุมอย่างสมบูรณ์กว่ามาก ดังนี้

- ข้อที่ 1 ธัมมัญญตา “ความเป็นผู้รู้จักเหตุ”
- ข้อที่ 2 อคัตถัญญตา “ความเป็นผู้รู้จักผล”
- ข้อที่ 3 อคัตถัญญตา “ความเป็นผู้รู้จักตน”
- ข้อที่ 4 มัตถัญญตา “ความเป็นผู้รู้จักประมาณ”
- ข้อที่ 5 กาลัญญตา “ความเป็นผู้รู้จักกาล”

ข้อที่ 6 ปริศนาคำ "ความเป็นผู้รู้จักชุมชน"

ข้อที่ 7 ปุจฉา "ความเป็นผู้รู้จักบุคคล"

คำสอนแนวพุทธดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์ใช้ ไม่ใช่เพียงแต่ทางรัฐศาสตร์แต่ในด้าน การครองชีวิตโดยทั่ว ๆ ไปด้วย ดังปรากฏในข้อเขียนเกี่ยวกับรัฐประศาสนศาสตร์ การบริหารธุรกิจ และอื่น ๆ ด้วย

9.5 เรื่องราวทางการเมืองที่ดังกันมากจากวรรณกรรมซึ่งประวัติศาสตร์ของจีน คือ เรื่องสามก๊ก (The Three Kingdoms) ประมาณ พ.ศ. 711 คือ 1700 ปี ล่วงมาแล้ว

"สามก๊ก" เป็นผลงานการประพันธ์ของนักปราชญ์จีน หลอ กว้าน จง เมื่อหลายร้อยปี มาแล้ว ด้วยเนื้อหาสาระอันทรงคุณค่า ในภาษาไทย มีสามก๊กอยู่หลายฉบับ (versions) เช่น สามก๊ก 1) ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) 2) ฉบับวชิรพยาบาล ซึ่งเขียนโดยอาศัยข้อมูลจากสามก๊ก ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) และฉบับภาษาอังกฤษ ของบรวิคต์ เทย์เลอร์ และ 3) ฉบับนายทุน ของ ม.ว.ว.กีกฤทธิ ปราโมช เป็นต้น

บุรุษ ศิริมหาสาร เรียบเรียงหนังสือชื่อ กถันสามก๊กฉบับนักบริหาร พิมพ์ครั้งแรก ตุลาคม 2540 โดยสำนักพิมพ์แสงดาว-สร้อยทอง ซึ่งสารบัญชื่อบอกคำแนะนำทางการเมือง ดังต่อไปนี้

- 1) กวนอู "เกียรติยศย่อมเกิดจากการกระทำที่สุจริต" ตอน ความซื่อสัตย์ของกวนอู
- 2) เตียวหุย "ถ้าคุณหัวเดียว คุณจะเสียหัว" ตอน เตียวหุยถูกลอบสังหาร ความหมาย คือ แปลงวิกฤตให้เป็นโอกาส
- 3) เล่าปี่ (1) "Think Big, you will be big" ตอน เล่าปี่อาสาปราบโจรโพกผ้าเหลือง การบริหาร คือ มีวิสัยทัศน์มองไปรอบ ๆ และ โดยเฉพาะข้างหน้า
- 4) ซิซี้ "นกกทำรังให้ดูไม้ ข้าเลือกนายให้ดูน้ำใจ" ตอน ซิซี้เป็นที่ปรึกษาของเล่าปี่ การบริหาร คือ แนว CP ที่พิจารณาลักษณะความไว้อีกด้วย
- 5) เล่าปี่ (2) "ที่นั่งที่ดีที่สุด คือ ที่นั่งในหัวใจคน" ตอน เล่าปี่เชิญขงเบ้งเป็นที่ปรึกษา
- 6) ขงเบ้ง (1) "จริงคือลวง ลวงคือจริง" ตอน ขงเบ้งคิดพิณดวงสุมาลี
- 7) สิบชั้นทิ "คาหนบน เอน คานล่างเบี้ยว" ตอน ความวุ่นวายของสิบชั้นทิ การบริหาร คือ พึ่งท่านให้เป็นหลัก ไม่อ่อนแอ
- 8) ตังโถ้ (i) "อันว่าชายตายเพราะหญิงจริงแท้เอย" ตอน ตังโถ้ต้องกลนางเดือนเสียน จนถูกตีไปสังหาร

9) ตั้งโต๊ะ (2) "อำนาจ อ่างหมด" คอน ความเลวร้ายของตั้งโต๊ะ

10) ลีไป่ (1) "เล่นหมากรุก อย่างถูกต้องเดียว" คอน ติไป่รบกับเคียวหุข กวนอู เล่าปี

บุญศักดิ์ แสงระวี แปล. บริหารงานด้วยกลยุทธ์สามก๊ก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
สุขภาพใจ, 2542.

ภาค 1 ว่าด้วยการใช้คน

- 1) ความรุ่งเรืองและความเสื่อมโทรมของก๊กเล่าปี—ใช้คนเป็นเห็นคุณมหาศาล
- 2) เล่าปีตามเข็มนาฬิกา—ไฟไหม้เมธิดังหนึ่งกระหายน้ำ

ภาค 2 ว่าด้วยการกำหนดคนโยบาย

1) เล่าปีฮิมเกงจิวไม่ยอมคืน—สันตนาการเลือกทำต (ฮวงจู้—Feng Shui ฟ่งดูย—
ภาษาจีนกลาง)

- 2) ขงเบ้งฮิมเกาทัณฑ์ด้วยเรือฟาง—รู้เรื่องดินฟ้าอากาศ(ปัจจัยทางภูมิศาสตร์)
- 3) โจโจดำนินการอย่างระมัดระวัง—ยามสุขอย่าได้ลืมทุกข์

ภาค 3 ว่าด้วยการอบรมบ่มเพาะ

- 1) จิวฮี้ถูกขัง 3 ครั้ง โกรธ 3 คน—ขาดความอะลุ่มอล่วยผ่อนปรน (ขาด EQ)
- 2) ซุนกวนยอมง้อเพื่อฮิด—สู้กับอุปสรรคไม่ระย่อ

ภาค 4 ว่าด้วยการปกครองคน

- 1) ขงเบ้งปลุกขวัญอย่างแยบยล—ถือคำมั่นสัญญาเป็นสำคัญ

ภาค 5 ว่าด้วยการจัดตำแหน่ง

- 1) ขงเบ้งหือใจได้นายโจด—ความล้มเหลวที่ไม่คาดคิด
- 2) ขงเบ้งคำนึงถึงสถานการณ์ใหญ่—ควรผ่อนปรนก็ผ่อนปรน
- 3) ขงเบ้งดึงซุนกวนรบโจโจ—เอาชนะด้วยฝีมือ

วีร์ เพ็ชรอุไร. สามก๊กฉบับการเมือง ; พิเคราะห์สามก๊กทั้งในแง่การ บริหารงาน การ
ทูต และการเมือง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2545 มีคำสอนดังนี้ เช่น

- 1) สร้างฐานอำนาจ อย่าขาดมือคืน
- 2) เมื่อเรื่องบานปลายก็แก้ปัญหาจะแก้ ถึงพลาดก็ตั้งใจไม่มัว ใจปัญญาช่วย
เอาตัวรอด
- 3) ตัวเราสำคัญกว่าผู้อื่น คนนับพันนับหมื่น ไม่สำคัญเท่าเรา
- 4) ถูกน้องมีผลงาน อย่างองค่านให้เสียใจ

- 5) ไร้ใจคนคิด คิดจนตัวตาย
- 6) ไร้ใจคนไร้ปัญญา จะพาให้ฉิบหาย
- 7) แสดงความรักให้ปรากฏ ผูกใจผูกน้องทั้งหมดเอาไว้
- 8) บุญคุณผูกใจ ชดใช้ไม่สิ้น
- 9) ไม่เชื่อผู้รู้ จะสู้ใครได้
- 10) อยากได้คนเก่ง อย่าอวดเบ่ง ต้องอดทน

10. มรดกทางปัญญาของอาริสโตเติลแห่งสำนักลิเซียม

อาริสโตเติล ผู้ที่ได้รับฉายาว่าเป็นผู้สถาปนา (Founder) วิชารัฐศาสตร์เป็นบุตรของ นายแพทย์หลวงแห่งอาณาจักรมาเซโดเนียหรือมาสเซอร์โดเนีย (Macedonia) ปัจจุบันอาณาจักรดังกล่าวมีฐานะเป็นรัฐประชาชาติ ซึ่งอยู่บริเวณใกล้กรีซ ยูโกสลาเวีย และบัลแกเรีย (Andrew Hacker, *Political Theory*. New York: MacMillan, 1961, p.23.)

10.1 อาริสโตเติลศึกษากับมหาปราชญ์เพลโต ณ สถาบันการศึกษาแห่งแรก ซึ่งเพลโตให้ชื่อว่า แอเคเดีเคมี (Academy)

ศัพท์แอเคเดีเคมีเกิดขึ้นจากสภาพของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาในขณะนั้น คือเป็นป่าเล็ก ๆ ("ละเมาะ" หรือ "พุ่มพุดช") หรืออาจเทียบกว้าง ๆ ได้ว่าคล้าย ๆ สำนักศึกษาปามักซ์ของอินเดีย คือ อยู่ในที่ร่มรื่นมีต้นไม้มาพันธุ์

ต่อมาใช้ในความหมายว่า เป็นบัณฑิตยสถานหรือเกี่ยวกับการศึกษาและแอเคเดีเคมี (Academe) ในความหมายว่าเป็นสถาบันการศึกษาหรือวงการแห่งสติปัญญา

10.2 ในปี 343 ก่อน ค.ศ. (343 B.C.) อาริสโตเติล ได้รับศิษย์ที่สำคัญไว้ 1 คน คือ มกุฎราชกุมารแห่งอาณาจักรมาเซโดเนีย ได้แก่ แอเล็กซานเดอร์ (มักนิยมออกเสียงเป็นอะเล็กซานเดอร์) ทั้งนี้ ในขณะนั้นอาริสโตเติลได้เปิดสำนักของตนเอง ชื่อว่า ลิเซียม (Lyceum)

(The Concord Desk Encyclopedia, vol.I. New York: Concord Reference Book, 1982, p.87.)

10.3 มรดกทางปัญญาของอาริสโตเติลที่เกี่ยวกับการเมือง สรุปได้ 3 เรื่อง คือ

1) รัฐธรรมนูญ 2) ความเป็นพลเมือง และ 3) การปกครองโดยกฎหมาย กล่าวคือ

ก. เรื่องที่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ อาริสโตเติลศึกษาระบบรัฐธรรมนูญของนครรัฐและแว่นแคว้นหรือบ้านเมืองต่าง ๆ ถึง 158 ฉบับ ซึ่งส่วนใหญ่รัฐธรรมนูญหรือเอกสารการปกครองเหล่านั้น

ได้มาจากการที่ศิษย์แอเล็กซานเดอร์ ผู้ซึ่งมาเรียนที่สำนักของอาริสโตเติล ได้ขึ้นครองราชย์และมีพระปรีชาชาญในทางการสงครามอย่างยิ่ง ได้ทรงแผ่อิทธิพลไปยังนครรัฐและแคว้นแคว้นต่าง ๆ จนกระทั่งถึงอินเดีย

พระเจ้าแอเล็กซานเดอร์แห่งมาเซโดเนียมีอิทธิพลเหนือเปอร์เซียในช่วงปี 326 ก่อนคริสตกักราช คือ สามารถกรีธาทัพและสามารถยึดแคว้นต่าง ๆ ของอินเดียทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างอารยธรรมตะวันตกกับตะวันออก และได้นำเอารัฐธรรมนูญหรือหลักการปกครองของดินแดนเหล่านั้นกลับมาฝากอาจารย์ซึ่งเป็นเจ้าของสำนักอีเลียม คือ อาริสโตเติล

(ถนอม อานามวัฒน์, อ้างแล้ว, หน้า 21-22.) หนังสือสำคัญยิ่งของอาริสโตเติลที่เป็นรากฐานเดิมของรัฐศาสตร์ ได้แก่ การเมือง (Politics) ต้นฉบับแปลที่นิยมใช้กันมาก คือ Ernest Barker, trans. *The Politics of Aristotle*. New York and London: Oxford University Press, 1958. แอเล็กซานเดอร์ เป็น "ศิษย์กักตัญญูกตเวที" ผู้ให้ข้อมูลที่มีประโยชน์ยิ่ง อันมีผลดีต่อวิทยาการรัฐศาสตร์ในช่วงเวลา 2400 ปีต่อมา อาจเรียกได้ว่า ความสัมพันธ์ของบุคคลทั้งสองเป็นแบบ "อาจารย์กักตัญญูมิตร-ศิษย์กักตัญญู" คือ อาจารย์เป็นมิตรที่ติดศิษย์และศิษย์เป็นผู้มีความสำนึกในบุญคุณการของอาจารย์และตอบแทน คือ กตเวที

การค้นคว้าของอาริสโตเติลเป็นรากฐานในวงการรัฐศาสตร์ รวมทั้งในด้าน "รัฐศาสตร์หรือการเมืองเปรียบเทียบ" (comparative politics)

(1. James A. Bill and Robert E. Hardgrave, Jr. *Comparative Politics*. Columbus, Ohio: Bell and Howell, 1973. 2. Laurence C. Mayer. *Comparative Political Inquiry*. Homewood, Ill., Dorsey Press, 1972.)

ข. บุญคุณที่ 2 ของอาริสโตเติล รัฐศาสตร์ คือ หน่วยความคิด หรือ มโนทัศน์แห่ง "ความเป็นพลเมือง" กับ "การมีส่วนร่วมทางการเมือง" อาริสโตเติล ถือว่า "พลเมืองที่ดี" (good citizen) และ "คนดี" (good man) เป็นอย่างเดียวกัน

ค. ผลงานสำคัญของอาริสโตเติลในประเด็นที่ 3 คือ เรื่องการปกครองโดยกฎหมาย นั้น พลโตผู้เป็นอาจารย์ของอาริสโตเติลเน้นการอบรมฝึกฝนสร้างผู้นำ คือ ผู้ปกครองให้เป็นผู้ 1) มีความรู้ 2) มีคุณธรรม แต่ 3) มีอำนาจ

เพลโตจึงมุ่งให้มีผู้ปกครองซึ่งเป็นราชาปราชญ์ (philosopher-king) คือ เป็นทั้งผู้ทรงความรู้และทรงอำนาจ แต่อาริสโตเติลแตกต่างจากอาจารย์ คือ ให้ความสำคัญกับ "ระบบ" คือ กฎเกณฑ์ และระเบียบแบบแผนซึ่งได้ผ่านขั้นตอนกระบวนการต่าง ๆ มาแล้วมากยิ่งขึ้น

(cf. Grover Starling. *Understanding American Politics*, Homewood, Ill.: Dorsey, 1984, pp.71-74.)

11. รัฐศาสตร์กับสังคมศาสตร์และศาสตร์อื่น ๆ

11.1 รัฐศาสตร์จัดอยู่ในหมวด "สังคมศาสตร์" (social sciences) ไม่ว่าจะพิจารณาตามเกณฑ์ยูเนสโก (Unesco-United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) หรือเกณฑ์การจำแนกที่เรียกว่า ไอส์เซด (ISCED) : แบบมาตรฐาน นานาชาติ (International Standard Classification of Education)

11.2 วิทยาการของโลกอาจแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ตามแนวขององค์การว่าด้วยวัฒนธรรมวิทยาศาสตร์และการศึกษาแห่งสหประชาชาติ (Unesco—ยูเนสโก) ได้ 3 หมวด คือ

1) วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (Natural Sciences) ได้แก่ วิชาฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา คาราศาสตร์ ธรณีวิทยา (geology) ปฐพีวิทยา (soil science) พฤษศาสตร์ ฯลฯ

2) สังคมศาสตร์ (social Sciences) เช่น เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา รัฐศาสตร์ จิตวิทยา มานุษยวิทยา และภูมิศาสตร์สังคม (social geography)

3) มนุษยศาสตร์ (Humanities) ได้แก่ วิชาปรัชญา ประวัติศาสตร์ ศาสนศาสตร์ภาษาศาสตร์ และวรรณคดี ฯลฯ

วิชารัฐศาสตร์จัดว่าอยู่ในหมวดที่สอง คือ หมวดสังคมศาสตร์

11.3 การพิจารณาตามการจำแนกแบบไอส์เซด แบ่งเป็น 10 สาขา คือ

1) ศึกษาศาสตร์และการฝึกหัดครู

2) มนุษยศาสตร์ ศาสนา และเทววิทยา

3) วิจิตรศิลป์และประยุกต์ศิลป์

4) นิติศาสตร์

5) สังคมศาสตร์ แยกเป็น 4 สาขา คือ ก) พฤติกรรมศาสตร์ อันรวมทั้ง เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ จิตวิทยา ภูมิศาสตร์ สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา ประชากรศาสตร์ ข) การบริหารธุรกิจและพาณิชย์การ ค) การสื่อสารมวลชนและการเอกสาร และ ง) คหกรรมศาสตร์

6) วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ

7) แพทยศาสตร์และวิชาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัย

8) วิศวกรรมศาสตร์

9) เกษตรศาสตร์ วนศาสตร์ และการประมง

10) วิชาอื่น ๆ เช่น พลศึกษา เป็นต้น

12. รัฐศาสตร์กับพฤติกรรมศาสตร์

12.1 ช่วงปลายหลังมหาสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งสิ้นสุดลงในปีพ.ศ. 2488 ได้เริ่มมีการใช้ศัพท์ "พฤติกรรมศาสตร์" (behavioral sciences) กันอย่างแพร่หลาย โดยมีการนำหลักวิชาหลายสาขาโดยเฉพาะวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เช่น วิชาชีววิทยาเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย

12.2 สังคมศาสตร์ซึ่งรวมทั้งรัฐศาสตร์ได้หันเหทิศทางมายึดแนวศึกษาหรือแนวพินิจเชิงพฤติกรรมศึกษา (behavioral approach)

(Heinz Eulau, ed. *Behavioralism in Political Science*. Lieber-Atherton, 1969.)

12.3 ความหมายของพฤติกรรมศาสตร์มี 8 ข้อ ซึ่งเรียงลำดับสอดคล้องให้จำง่ายไว้ดังนี้
1) มุ่งหาเกณฑ์ทั่วไป (regularities) 2) เพื่อให้ตรวจสอบได้ (verification) 3) โดยใช้เทคนิคเหมาะสม
4) ใช้วิธีการเชิงปริมาณ (quantification) 5) ปฏิเสธการคิดเชิงคุณค่า (value free) 6) ธรรมชาติเป็นระบบเข้าระเบียบ (systematization) 7) เทียบการเลียนแบบวิทยาการบริสุทธิ์ (pure science) 8) หยุดอยู่ที่การบูรณาการกับนานาวิทยาการ (integration)

(David Easton. "The Current Meaning of Behavioralism," in James C. Charlesworth ed. *Contemporary Political Analysis*. New York: Free Press, 1967, pp.16-17.)

1) มุ่งหาเกณฑ์ทั่วไป คือ พิจารณาจากข้อมูล. เพื่อได้มาซึ่งเกณฑ์กว้าง ๆ (generalization) ตัวอย่าง คือ ข้อสังเกตที่ว่าหากสภาพภูมิศาสตร์มีฝนตกหรือพายุแรง (ตัวแปรต้น—IV คือ independent variable) ในวันเลือกตั้ง มีผู้ไปใช้สิทธิน้อย (ตัวแปรตาม—DV คือ dependent variable) เมื่อข่าวยากมากแพง บ้านเมืองมักปั่นป่วน

2) เพื่อให้ตรวจสอบได้ (verifiable) ตัวอย่างที่กล่าวถึงในข้อข้างต้นเป็นเกณฑ์หรือเป็นสมมติฐาน (hypothesis) ที่พอตรวจสอบได้ว่าเป็นไปตามนั้นหรือเปล่า หากไม่เป็นตามนี้ย่อมเป็นข้อยกเว้น มีปัจจัยหรือตัวแปรอื่นมาประกอบ เช่น เมื่อมีฝนตก รัฐบาลอาจประกาศให้ปิดเวลาการลงคะแนน ทำให้มีผู้ไปลงคะแนนมากขึ้นก็ได้

3) โดยใช้เทคนิคเหมาะสม เทคนิคที่ใช้มักเป็นวิธีการที่จะได้มาซึ่ง 1) ข้อมูลที่เชื่อถือได้ และ 2) การตีความที่ถูกต้อง

ก. ตัวอย่าง คือ การถามว่านาย ก. ไปลงคะแนนหรือเปล่า แม้นาย ก. ตอบรับแต่ก็มีการตรวจสอบว่าลงจริงหรือไม่ โดยไปตรวจที่ทะเบียน

ข. การตีความ หากนาย ข. ไม่เคยไปเลือกตั้งเลยไม่ว่าจะมีการเลือกตั้งกี่ครั้งก็ต้อง

พยายามตรวจสอบหาเหตุผลหลาย ๆ ด้าน ใช้วิธีการเชิงปริมาณ (quantitative) คือ ข้อมูลที่คิดเป็นตัวเลข (measurable, quantifiable) ได้ (จำนวนผู้ไปเลือกตั้งแยกเป็นสถานเพศ—แตกต่าง gender อายุ ภูมิสำเนา ฯลฯ) วิธีการนี้ย่อมไม่สนใจเรื่อง ก. ประวัติความเป็นมาหรือ ข. คุณภาพซึ่งเป็นเรื่อง ที่วัดเป็นตัวเลขได้ยาก

4) ปฏิเสธการคิดเชิงคุณค่า มักเน้นเรื่องพฤติกรรม หรือไม่เป็นแบบบรรทัดฐาน (non-normative) มากกว่าสิ่งที่เรียกว่า “ควรหรือไม่ควร” (ought) ถือว่า “พฤติกรรม” คือ การแสดงออก ตามที่เป็นจริง (factual, as it happens) เช่น ก. จำนวนผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ข. ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของนายกรัฐมนตรีต่าง ๆ ค. แนวพฤติกรรมพยายามไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับการตัดสินใจ (decision-making) ว่าอะไรดี อะไรไม่ดี หรือควรไม่ควร เป็นเรื่องศาสนา ปรัชญาหรือนโยบาย

5) สรรหาเป็นระบบเข้าระเบียบ (systematization) คือให้เป็นระบบพฤติกรรมศาสตร์ หรือแนวพฤติกรรมนิยมเน้นการสอดคล้องระหว่างทฤษฎีกับความเป็นจริงในเชิงพฤติกรรม

6) เทียบการเรียนรู้แบบวิทยาการบริสุทธิ์ วัตถุประสงค์ คือ มุ่งความรู้เพื่อความก้าวหน้าแห่งความรู้ (knowledge for knowledge's sake) คือ มีไข่มุ่งการนำไปปฏิบัติหรือ แก้ไขปัญหาการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคม

7) หยอดอยู่ที่การบูรณาการ (integration) กับนานาวิทยาการ ในแนวพฤติกรรมศาสตร์ต่าง ๆ เกี่ยวโยงเข้าด้วยกันมากในกลุ่มหรือหมวดวิชาต่าง ๆ ไม่ใช่เพียงแต่ภายในหมวดเดียวกัน คือ หมวดสังคมศาสตร์เท่านั้น แต่ยังเข้าถึงหมวดมนุษยศาสตร์ และหมวดวิทยาศาสตร์ด้วย

12.4 อนึ่ง หลัก “ปรนัยภาพ” หรือหลัก “วัตถุวิสัย” (objectivity) มีความสำคัญยิ่ง ได้แก่ การศึกษาปรากฏการณ์ต่าง ๆ โดยพยายามตัดอารมณ์หรือความรู้สึกที่อาจจะทำให้ผลของการศึกษาคิดแตกต่างจากสภาพที่เป็นจริง

1) ตัวอย่างที่ใช้ศัพท์ปรนัย คือ “ข้อสอบปรนัย” (objective tests) ซึ่งหมายความว่า การถูกคิดหรือการให้คะแนนมากน้อยแตกต่างกันมิได้ขึ้นอยู่กับอารมณ์ หรือความรู้สึกตัวผู้ตรวจสอบ แต่ขึ้นอยู่กับ “สภาพวัตถุ” คือ ตัวข้อสอบเอง

2) การสอบแบบเรียงความ (essay) แม้ผู้ตรวจพยายามทำตัวเป็นกลาง แต่ก็ยังมีลักษณะแห่งความเป็นอัตตวิสัย (subjectivity) อยู่ คือ แล้วยแต่ดุลยพินิจในการให้คะแนนซึ่งเป็นอัตตวิสัย คือ แล้วยแต่อัตตะหรืออัตตา ซึ่งหมายถึงตนเอง (self) คือ ให้ความสำคัญกับการวินิจฉัยโดยบุคคลเป็นเกณฑ์

3) เมื่อใช้วิธีการแบบปรนัยภาพหรือวัตถุวิสัยในวิชารัฐศาสตร์ หมายความว่า ผู้ศึกษาจะต้องวางใจเป็นกลาง แม้นจะไม่เห็นด้วยหรือไม่ชอบในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น ไม่ชอบการรัฐประหาร (coup d' etat , ฎ หรือ ฎเศดา) หรือการปฏิวัติ หรือขบวนการมวลชน (mass movement) ต่าง ๆ แต่ศึกษาในแง่มุม (perspective) มิติ (dimension) ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ

13. ทรรศนะของบิดาแห่งวิชารัฐศาสตร์ : อริสโตเติล

13.1 การเมืองเป็นเรื่องระดับสาธารณะระดับนครรัฐ (polis)

อริสโตเติล ถือว่าการเมืองเป็นเรื่องระดับ "สังคมการเมือง" (political society, polity) คือ ระดับที่เป็นสาธารณะ (public) คือ ระดับชุมชนใหญ่ ระดับนครรัฐ (polis)

อริสโตเติลกล่าวว่า "Man is by nature a political animal" หมายความว่า ชีวิตมนุษย์ย่อมไม่สมบูรณ์ หากอยู่เฉพาะในแวดวงแคบ ๆ คือ ในหมู่ญาติพี่น้อง (ระดับครอบครัว) หรือในระดับเพื่อนบ้าน (หมู่บ้าน) หรือแม้กระทั่งหลาย ๆ หมู่บ้าน ซึ่งไม่มีคนมากนัก

(Aristotle. *Politics*. Trans. By Ernest Barker. Oxford University Press, 1946 และ Julius Gould and William L. Kolb, eds. *A Dictionary of the Social Sciences*. Free Press of Glencoe, 1965, p.516.)

ก. อริสโตเติลใช้ศัพท์ *Zoon politikon* เจตนาารมณ์ในตำนานภาษากรีกเดิม (political มาจาก polis) ก็คือ การจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่ออยู่ในชุมชนระดับเมือง หรือนครรัฐ (Mankind is an animal whose highest form of social organization is the city-state.)

(Iain Mclean and Alistair Mcmillan, eds. *The Concise Oxford Dictionary of Politics*. Oxford University Press, 2003, p.413)

ข. ตามศัพท์เดิม "politikon" (ปอลิติคอน) อาจแปลว่า "social" คือ "สังคม", การมีสัมพันธภาพกับคนจำนวนมาก

การมีชีวิตอยู่ในนครรัฐย่อมหมายถึง การมีชีวิตที่ "หลากหลาย" (diverse) "ลดหลั่น" (hierarchical) และ "สูงชัน" (sophisticated) ได้อันมีคุณค่าทั้งทางวัฒนธรรม คือ ถึงของจับต้องได้ และอวัตรธรรม (นามธรรม เช่น ชื่อเสียง, ความสบายใจ, เกียรติ)

ศัพท์ที่ใช้บ่งให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่าง "สังคม" (Society) กับความเป็นสังคมการเมือง (polity)

ค. มีศัพท์ที่ใกล้เคียงกับ Polis ในภาษากรีกอีก ได้แก่ 1) *Politia* (รัฐธรรมนูญ) 2)

Politihos (รัฐบุรุษ) และ 3) Polites (ประชาชน)

ภาษาอังกฤษมีคำที่สืบเนื่องจากภาษากรีก ได้แก่ 1) Politics (การเมือง) และ 2) Politician (นักการเมือง)

13.2 ความเป็นศาสตร์แม่บท (master science) หรือราชาแห่งศาสตร์ ตามฉายาของ อริสโตเติล ด้วยเหตุสำคัญ 2 ประการ

1) ประการที่ 1 รัฐศาสตร์เป็นเรื่องของ “คุณภาพชีวิต” หรือ “สภาพชีวิตแห่งคุณธรรม” ในปรัชญาของโตเลมีหรือตรีปราชญ์ คือ ซอเครติส เพลโต และอริสโตเติล การเมือง ความถูกต้อง ความดีงาม ความเป็นศีลธรรม หรือสัมมา (virtue) มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดจนกระทั่งมีความเป็นเอกภาพ คือ ภาวะแห่งการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

2) ประการที่ 2 ความเป็นไปไม่ว่ามีมิติใด เช่น ในเรื่อง บวร คือ 1) บ้าน (ครอบครัว) 2) วัด (ศาสนา) และ 3) โรงเรียน (การศึกษา) และเรื่องอื่น ๆ เช่น การเศรษฐกิจ (การผลิต การบริโภค การกระจายของสรรพบริการ) และเรื่องสิ่งแวดล้อม เช่น การอนุญาตให้ใช้เชื้อเพลิงประเภทใดเพื่อไม่ให้ก่อผลเสียเป็นมลภาวะ (pollution) ต่อสิ่งแวดล้อมหรือสภาพนิเวศน์ (ecology) ล้วนได้รับอิทธิพลจากการเมืองทั้งสิ้น ซึ่งแตกต่างกันออกไปในระดับแห่ง 1) ความมากน้อย (degree) และ 2) แก้วแต่ช่วงเวลา ดังที่ศาสตราจารย์ Sheldon Wolin อธิบายไว้ว่า ช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงหรือผันผวนความเป็น “การเมือง” ย่อมปรากฏขึ้นมาก

13.3 ความเป็นศาสตร์สถาปัตยกรรมลักษณะ ในฐานะเป็นผู้สถาปนา (founder, founding father) ของวิชารัฐศาสตร์ อริสโตเติล กล่าวถึงรัฐศาสตร์ว่าเป็น “ศาสตร์สถาปัตยกรรมลักษณะ” (Architectonic Science) ความหมาย คือ

1) การดำเนินการเกี่ยวกับสังคมชุมชนใหญ่หรือระดับการเมืองย่อมคล้ายกับการวางแปลน หรือเขียนแบบ (design) ก่อสร้างบ้านเมือง โดยคำนึงถึง 1) ประโยชน์ใช้สอย และ 2) ความกลมกลืนเหมาะสม

2) ในการเตรียมการระดับมหภาค (แมคโคร) ระดับ “บ้านเมือง” ย่อมต้องอาศัยสถาปนิก (architect) ผู้ได้รับการฝึกฝนมาอย่างดี เพราะต้องรับหน้าที่อันเป็นงานใหญ่กว่าการสร้างบ้านหลายพันหลายหมื่นเท่า

3) ขอบข่ายแห่งการ “สร้างบ้านแปงเมือง” ไม่จำกัดอยู่เฉพาะตัวบ้าน แต่ต้องคำนึงถึงปัจจัยหลาย ๆ อย่าง เช่น 1) สภาพแวดล้อม และ 2) โอกาสในการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าขึ้นไปเรื่อย ๆ ด้วย คือ คำนึงถึงสภาวะอันสมบูรณ์ ไม่เน้นความหรรษาทางวัตถุแต่คำนึงถึงความเป็น

สุนทรียะ คือ ความสวยงามและโอกาสที่จะก่อให้เกิดความเจริญทางจิตใจด้วย

รัฐศาสตร์ในฐานะเป็นสถาปัตยกรรมลักษณะ คือ พิจารณาในเชิงองค์รวม (holistic) ด้วนทั่ว คือ สอดประสานเข้ากันได้ของส่วนต่างๆ

4) ในอารยธรรมจีนเน้นเรื่อง ท่าทีที่ตั้งทิศทางลม และการไหลผ่านของกระแสน้ำดังที่เรียกกันว่าศาสตร์แห่งดวงชัย ซึ่งภาษาจีนกลางหรือภาษาแมนดาริน (mandarin) เรียกว่า Feng Shui

5) หากพิจารณาบรรดานครหลวง (capital cities) ประมาณ 220 ประเทศทั่วโลกมักยกข่องให้มหานครปารีส (Paris) ของฝรั่งเศสและมหานครโรม (Rome) ติดอันดับนครหลวงสุดแสนไฮไล เพราะมีสถาปัตยกรรมตั้งแต่ยุคต้น ๆ ของกรุงโรม คือ หลายร้อยและนับเป็นพันปีมาแล้วที่สวยงาม และมรดกทางวัฒนธรรมอื่น ๆ อีกทั้งมีการอนุรักษ์ (conserve) สืบสานด้วยการทำให้แข็งแรง (reenforced) ด้วยเทคนิคแห่งวิศวกรรมโยธา และศูขาภิบาลสมัยใหม่ นอกจากนี้การพิจารณาความสวยงาม หรือสภาพอันประทับใจ คำนึงถึงนันทนาการ คือ ความพึงพอใจด้วยการผ่อนคลายง่าย ๆ ด้วยการไปนั่งชม สวนสาธารณะ (เช่น Golden Gate Park แห่งมหานครซานฟรานซิสโกในรัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา) หรือนานาสวนสาธารณะที่มีมากใน 1) กรุงปารีส 2) กรุงลอนดอน 3) กรุงโตเกียว และไถ่ไทย คือ 4) สิงคโปร์ซึ่งได้รับฉายาว่าเป็น "อุทยานนคร" (Garden City) ทั้งนี้หากใช้ "กรุง" นำหน้า หมายถึง การเป็นนครหลวง หรือ เมืองหลวง

14. ตามกาลสมัยแห่งรัฐศาสตร์

การเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์ในนานาสถานับอุดมศึกษาในประมาณ 220 ประเทศทั่วโลก ซึ่งมีประมาณ 30,000 แห่งมักสืบสานความคิด และวิธีการเข้าถึงความรู้ (access to knowledge) แบบตะวันตก ณ ที่นี้จะกล่าวอย่างคร่าว ๆ โดยถือว่ามี 3 กาลสมัยแห่งรัฐศาสตร์ในโลกตะวันตก คือ 1) ยุคกรีก 2) ยุคจักรวรรดิโรมัน และ ยุคกลางของยุโรป 3) ยุคสมัยใหม่

14.1 ปฐมยุคแห่งรัฐศาสตร์ : ยุคกรีกโบราณ รัฐศาสตร์ในฐานะองค์ความรู้ (body of knowledge) ซึ่งจัดรวบรวมสาระสำคัญไว้อย่างเป็นระบบ

1) เริ่มต้นจากผลงานของอาริสโตเติล ผู้ซึ่งได้รับการยกย่องว่ามีสติปัญญาและความรอบรู้จุดจุดหนังสือประมวลวิทยาการที่เรียกกันว่า สารานุกรม (encyclopaedic—เอน-ไซ-โคล-เปด-ดิก) ในฐานะผู้ได้รับมรดกปัญญาส่วนหนึ่งจากมหาปราชญ์เพลโตและจากการอ่านและค้นคิดของตนเอง (ผู้เขียน (จิม ไชค วีระชัย) ใช้ประโยคเพื่อจำง่าย ๆ เป็นข้อสังเกตว่า คือ ในน้ำมีปลา ในตำราดี อาจารย์ดี และตนเองดี มีความรู้)

2) อาริสโตเติลมีถิ่นเดิมอยู่ ณ เมืองเล็ก ๆ ทางเหนือของกรีกปัจจุบัน คือ เมืองสตากิรา (Stagira หรือเมือง Stavra) บิดามารดาเสียชีวิตเมื่อ เขายังเล็กอยู่

(W.D.Ross. Aristotle. New York: Meridian, 1960, pp.1-2)

3) เมื่ออายุ 18 ปี ได้ไปสมัครเป็นศิษย์กับเพลโตที่นครรัฐเอเธนส์ และอยู่กับสำนักของเพลโตเกือบ 2 ทศวรรษ คือ เป็นศิษย์ "ก้นภูฏิว" อยู่เป็นเวลา 19 ปี จบจนเพลโตเสียชีวิต

ความสัมพันธ์ของเพลโตกับอาริสโตเติลเป็นแบบ "อาจารย์กัลยาณมิตร กับศิษย์กตัญญูและกตเวที" ดังเช่น ก. เคยมีมาก่อนหน้านั้น คือ ระหว่างซอคระตีสกับเพลโต และ ข. ต่อจากนั้น คือ ระหว่างอาริสโตเติล ในฐานะเป็นครู (ซึ่งอธิการบดีวังสวรรคต์ แสงสุข แห่งมหาวิทยาลัยรามคำแหง กล่าวว่่าคือ "ผู้ให้ ผู้เติมเต็ม และผู้มีเมตตา") และศิษย์ผู้เป็นทายาทแห่งอาณาจักรมาซิโดเนีย คือ แอเล็กซานเดอร์

4) วิทยาการที่เกิดขึ้นในโลกตะวันตกในยุคนั้นมีศูนย์กลางอยู่ที่นครรัฐเอเธนส์ ชาวกรีก โดยเฉพาะชาวเอเธนส์สนใจเรื่องการเมืองและวิทยาการแขนงต่าง ๆ มาก เช่น 1) ยูคลิด (Euclid, 300 B.C.) และแม้กระทั่ง 2) นักเล่านิทานนามอุโฆษชื่อ อีสอป (Aesop) ประมาณ 600 ปีก่อนคริสต์ศักราช (600 B.C.) คือประมาณ 2600 ปีมาแล้ว

14.2 ยุคที่สอง : รัฐศาสตร์ในยุคจักรวรรดิโรมันและยุโรปสมัยกลาง

1) ภายหลังกุณครรัฐของกรีกเข้าสู่ยุคจักรวรรดิโรมันซึ่งตามมาด้วยยุคกลาง หรือมัธยมสมัย (Middle Ages ซึ่งกินเวลายาวนานถึงหนึ่งสหัสวรรษ หรือ 1000 ปี (millennium) คือ ระหว่าง ค.ศ.500-1500)

(Concord Desk Encyclopedia, op.cit., p.1049.)

2) ยุคโรมันมีศูนย์กลางอยู่ที่นครรัฐโรม (Rome) ซึ่งมีเชื้อสายสืบมาถึงการเป็นอิตาลีในในช่วง 500 ปีก่อน ค.ศ. (500 B.C.) โรมมีอิทธิพลในอาณาบริเวณใกล้ ๆ รวมทั้ง กรีซ ซีเรีย ปาเลสไตน์ และอียิปต์ ในช่วงประมาณ 2000 ปีที่ผ่านมาสามารถยึดบริเวณซึ่งต่อมา คือ ฝรั่งเศส และอังกฤษได้

คนโรมันมีอุปนิสัยเป็นระเบียบวินัย (discipline) มีความขยันขันแข็งและกระหมัดกระหม่อมซึ่งนิสัยแตกต่างจากคนเอเธนส์

3) ชาวโรมันแตกต่างจากชาวเอเธนส์โดยสนใจเรื่องที่ไม่เป็นปรัชญา หรืออุดมคติที่สูงส่งนัก คนโรมันสนใจสิ่งที่ใช้การได้หรือเป็นประโยชน์ในปัจจุบัน

ดังนั้น จึงให้ความสนใจความสำคัญกับสิ่งประดิษฐ์ทางวัตถุ เช่น ถนน เบริยญเงิน คราซัง

มาตรวัด อาคาร และสิ่งประดิษฐ์ทาง อวกาศ คือ กฎหมาย

4) ในจักรวรรดิโรมัน กฎหมายสำคัญมาก ทั้งนี้เพราะมีอาณาเขตกว้างขวาง การจะอาศัยผู้นำ ผู้ที่ต้องความวินิจฉัยตัดสินเรื่องต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลาข้อมทำไม่ได้ จึงมีการสร้างกฎหมายให้เป็นระเบียบข้อบังคับที่ใช้ได้ทั่วไป

ในช่วงจักรวรรดิโรมันถือกันว่ากฎหมายเป็นแกนหรือวิชาหลักของวิชารัฐศาสตร์ มีการรวบรวมกฎหมายหรือทำประมวลกฎหมาย (Code) ของจักรพรรดิโรมันชื่อ จัสติเนียน (Justinian, ค.ศ.527-565) อันเป็นรากฐานของกฎหมายและรัฐธรรมนูญของแทบทุกประเทศ

5) ภายหลังจากปี ค.ศ. 200 คือ ศตวรรษที่ 3 จักรวรรดิโรมัน ได้เสื่อมลงจนถึง ประมาณปี ค.ศ. 500 คือ ประวัติศาสตร์ยุโรปเข้าสู่ยุคกลาง หรือมัธยมสมัย (Middle Ages) ในยุคนั้นนักคิดให้ความสำคัญกับประเด็นที่เกี่ยวกับศาสนา เช่น

- ก. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (micro) แห่งการเป็นศาสนิกชนและการเป็นพลเมืองของรัฐหรือ
- ข. ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยมหภาค (macro) ศาสนจักร (ฝ่ายองค์การศาสนา) กับฝ่ายอาณาจักร (ฝ่ายบ้านเมือง)

ในยุคกลางของยุโรปวิชารัฐศาสตร์ไม่มีความสำคัญ การเรียนรัฐศาสตร์ถูกจัดเป็นเพียงแขนงหรือสาขาของวิชาเทววิทยา (theology) ดังนั้น แม้เมื่อมีปัญหาทางการเมืองเกิดขึ้น การแก้ไขหรือการหาทางออกก็ใช้การตัดสินโดยผู้รู้ทางศาสนา คือ นักบวช (clergy)

14.3 รัฐศาสตร์ในยุคสมัยใหม่ ในช่วงระยะเวลาต่อจากยุคกลางของยุโรป เรียกว่า ยุคสมัยใหม่ (Modern) ซึ่งพึงเข้าใจว่า มิใช่หมายถึงช่วงเวลาสั้น ๆ แห่งความเป็น "ร่วมสมัย" (contemporary) ซึ่งหมายถึง 1 ช่วงชั้นเชื้อสาย (1 generation ประมาณ 25-30 ปี คือ อายุเมื่อแยกจากครอบครัวเดิมเพราะการสมรส)

ยุค "สมัยใหม่" (Modern Ages) ในประวัติศาสตร์เริ่มนับตั้งแต่การสิ้นสุดของยุคกลางในศตวรรษที่ 15 "สมัยใหม่" ครอบคลุม "ยุคปัจจุบัน" (present) หรือ "ยุคร่วมสมัย" ด้วย

1) โดยปกติ การใช้ "ยุคใหม่" หรือ "สมัยใหม่" หมายถึง สังคมที่เกิดขึ้นซึ่งแตกต่างจากสังคมแบบเก่าในยุคกลางแห่งคลื่นลูกที่ 1 โดยมี การเคลื่อนไหวน้อยและเป็นยุคซึ่งมีสังคมศักดินา (feudal society) รัฐศาสตร์ยุคใหม่เริ่มจากข้อเขียนของนักคิดและนักการเมืองชาวอิตาเลียนในศตวรรษที่ 16 ชื่อ นิกโคโล มาเคียเวลลี (Machiavelli, 1469-1527) หนังสือของมาเคียเวลลีที่ชื่อว่า

The Prince (“เจ้า” หรือ “ผู้ครองนคร”) พิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ.1513 คือ 500 ปีมาแล้ว เปิดศักราชใหม่ในทางรัฐศาสตร์

2) ในสมัยกรีกโบราณ การเมืองกับจริยธรรมไปด้วยกัน ในสมัยนั้นคือ ยุคเพลโตและอาริสโตเติล การเมืองกับจริยธรรมเป็นเสมือนหัวและก้อยของเหรียญกษาปณ์เดียวกัน ในยุคนั้นการกระทำหรือกิจกรรมทางการเมือง เช่น การเข้ารับตำแหน่งทางการเมืองต้องวัดด้วยคุณค่าทางจริยธรรม คือ ความดีความชั่วตามหลักมนุษยธรรม

แม้ในยุคโรมันตามมาด้วยยุคกลางของยุโรป การเมืองก็ยังไม่พ้นเรื่องจริยธรรมแม้ “กฎหมาย” เริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญก็ตาม ทั้งนี้เพราะศาสนามีอิทธิพลมากในยุคนั้น ในยุคกลางการกระทำใด อันมีลักษณะเป็นการเมืองมีการวัดหรือประเมินค่าในทางจริยธรรม ศีลธรรมโดยยึดคำสอนทางศาสนาคริสต์เป็นหลัก

3) เมื่อถึงยุคสมัยใหม่โดยเฉพาะ ในแนวคิดของมาเคียเวลลี ประเด็นเรื่องความดีความชั่วทางศีลธรรมหรือทางศาสนาได้ขาดหายไป กล่าวคือ มีการแยกจริยธรรมออกจากการเมืองและอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้ศัพท์ “การเมือง” มีความหมายเอียงไปในทิศทางลบ แนวคิดของมาเคียเวลลี ถือว่าใน “วงการเมือง” ย่อมมีเหตุผลที่เป็น “การเมือง” แนวคิดนี้ได้ขยายต่อมาจนกลายเป็นสำนวนในภาษาฝรั่งเศสคือ ใช้วลีว่า “เหตุผลของรัฐ” (raison d'état ออกเสียง “เรซอง เดตา” ในภาษาฝรั่งเศส) เหตุผลของรัฐหรือในสำนวนไทย คือ “แล้วแต่นโยบาย” ของผู้มีอำนาจ ย่อมไม่คำนึงถึงเรื่องจริยธรรมหรือมนุษยธรรม ความหมายเช่นนี้อาจมีการตีความที่กว้างไกลออกไปอีกจนกลายเป็นว่า “หลักรัฐศาสตร์” กับ “หลักนิติศาสตร์” แยกต่างกันอย่างสิ้นเชิง โดยมักถือกันว่ารัฐศาสตร์มีความยืดหยุ่นได้มากกว่า

แนวคิดที่คล้ายคลึงกันของมาเคียเวลลีกับโกคิธยาแห่งอินเดียโบราณ มาเคียเวลลีสอนให้ผู้ปกครองมีความสามารถสองด้าน ๆ หนึ่ง คือ 1) พละกำลัง และ 2) พลังใจเข้มแข็งแบบ “สิงโต” (lion) และมีความเฉลียวฉลาดแบบ “สุนัขจิ้งจอก” (fox)

(Niccolo Machiavelli. *The Prince*, ch. 18. คำอธิบายเพิ่มเติมได้ใน William Safire. *Safire's Political Dictionary*. New York: Random House, 1978, p.379.)

การเปรียบเทียบกับสัตว์ หมายถึง การให้ผู้ปกครองถือคติแบบเดียวกับการอยู่ในป่า คงพงไพรอันได้แก่ การได้มาซึ่งสิ่งที่ตนต้องการโดยไม่คำนึงถึงข้อพิจารณาเชิงจริยธรรม อีกทั้งไม่คำนึงถึงเรื่องความถูกต้องทางศีลธรรมในการที่จะรักษาไว้ซึ่งอำนาจไม่ว่าจะเป็นด้วยเหตุใด ๆ โดย จุดมุ่งหมายท้ายที่สุด คือ ดังว่าเพื่อเสถียรภาพของบ้านเมือง

14.4 ในประเทศอินเดียโบราณ (ภารตะ, Bharat) มีนักรัฐศาสตร์ผู้หนึ่งชื่อ โกตลียา (Kautilya) ส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติแบบฉ้อฉลในวงการเมืองไว้ในหนังสือชื่อ อรรถศาสตร์ (Arthashastra)

14.5 ในจีนมีกรณีของจีนซีฮ่องเต้ ซึ่งเป็นจักรพรรดิองค์แรกของจีน ผู้ริเริ่มสร้างกำแพงเมืองจีนและทรงมีนโยบายการบริหารที่ใช้ความรุนแรงโดยไม่คำนึงถึงหลักมนุษยธรรมใด ๆ ทั้งสิ้น

15. ยุคภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 : การพัฒนาทางการเมืองและการเมืองเปรียบเทียบ

15.1 ภายหลังมหาสงครามโลกครั้งที่ 2 นักรัฐศาสตร์ให้ความสนใจมากในเรื่อง 1) การพัฒนาทางการเมือง และ 2) การเมืองเปรียบเทียบ เช่น Gabriel A. Almond and G.B. Powell, Jr. *Comparative Politics*. Bombay: Vakils, Feffer and Simon, 1966.

15.2 สาเหตุที่สำคัญคือ เมื่อประมาณ 50 ปีมาแล้ว ภายหลังจากสิ้นสุดของมหาสงครามโลกครั้งที่ 2 อธิอาณานิคม (colonialism) ได้ทยอยสลายตัว (decolonization) และมีประเทศใหม่ ๆ เกิดขึ้นจากการที่ได้รับอิสรภาพ โดยแยกตัวเองออกจากการอยู่ภายใต้การครอบครองในฐานะเป็นเมืองขึ้น (subject) ของชาติอื่น ตัวอย่าง ได้แก่ 1) มาเลเซียได้รับอิสรภาพจากการยึดครองของจักรวรรดิอังกฤษ 2) อินโดนีเซียได้รับเอกราชจากประเทศฮอลแลนด์ (หรือ เนเธอร์แลนด์)

15.3 ประเทศที่เพิ่งได้อิสรภาพพยายามพัฒนาบ้านเมืองให้เป็นประชาธิปไตยแบบตะวันตก แต่ก็ประสบปัญหาเรื่อยมา นักรัฐศาสตร์ช่วงหลังมหาสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดใหม่ ๆ (2488) คือ ประมาณ 20 ปีให้หลัง จึงให้ความสำคัญกับการศึกษาเรื่องการพัฒนาทางการเมือง ซึ่งไม่จำกัดขอบเขตว่าเป็นการพัฒนาสู่ความเป็นประชาธิปไตยเท่านั้น เป็นการศึกษาการพัฒนาทางการเมืองโดยทั่วไป

15.4 การศึกษาเช่นว่านั้น พอจะกระทำได้เพราะข้อมูลเปรียบเทียบประเทศที่เพิ่งเกิดใหม่ หรือเพิ่ง "ผุดขึ้นมา" ("new nations", "emerging nations") เป็นจำนวนมาก

(Gabriel A. Almond and James S. Coleman, ed. *The Politics of the Developing Areas*. Princeton University Press, 1966.)

15.5 มีการศึกษาย้อนหลังกลับไปยังอดีตของประเทศที่มีการพัฒนาทางการเมืองสูง เช่น สหรัฐอเมริกา เพื่อวิเคราะห์รูปแบบแห่งการพัฒนาว่าเป็นอย่างไร การศึกษาซึ่งหนักไปในการวิเคราะห์แบบเปรียบเทียบ ตัวอย่าง ได้แก่ ข้อเขียนของนักสังคมวิทยาการเมือง ชื่อ เชย์นัวร์ มาร์ติน ลิปสกี แห่งมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย นครเบอร์กลีย์ ในหนังสือชื่อ *ชาติใหม่ชาติแรก* ซึ่งหมายถึง

สหรัฐอเมริกาเมื่อเริ่มสถาปนาประเทศ ในปี ค.ศ. 1776 (พ.ศ.2319) ก่อนกรุงรัตนโกสินทร์ประมาณ 6 ปี (พ.ศ.2325)

(Seymour M. Lipset. *The First New Nation*. New York: Basic Books, 1963.)

15.6 Jeff Haynes. *Politics in the Developing World: A Concise Introduction*. การเมืองในโลกกำลังพัฒนา : บทนำโดยย่อ. Blackwell, 2002. มีหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

1) *Politics, Economics, and Societies in the Developing World at the New Millennium*

2) *Globalization and International Relations*

3) *Economic Growth and Development* ความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจกับการพัฒนา

4) *Democratization and Democracy* การเข้าสู่ความเป็นประชาธิปไตยและประชาธิปไตย

5) *Religious and Ethnic Conflict* การขัดแย้งทางศาสนาและเชื้อชาติ

6) *Human Rights* สิทธิมนุษยชน

7) *Women and Gender*สตรีและสถานเพศ มีหัวข้อย่อย ดังนี้

8) *Politics of the Natural Environment* การเมืองแห่งสภาวะแวดล้อม

9) *Conclusion* บทสรุป ซึ่งมีหัวข้อดังนี้

Domestic Factors: ปัจจัยภายในประเทศ : การมีส่วนร่วมทางการเมือง, ประชาสังคม และการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

a) *International Factors* ปัจจัยระดับนานาชาติ

b) *Conclusion: The Future* ว่าด้วยชนบท

16. รัฐศาสตร์ในยุคร่วมสมัย : การใช้วิธีการเขียนแบบวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ

16.1 ในยุคร่วมสมัยวิชารัฐศาสตร์พยายามเขียนแบบ วิธีการใช้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์ (scientific reasoning) ดังที่ใช้กันในหมวดวิชาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ

เซอร์แฟรนซิส เบคอน (Francis Bacon, 1561-1626) ปราชญ์อังกฤษแห่งศตวรรษที่ 16 และ 17 ประมาณ 400 ปีมาแล้ว มีบทบาทสำคัญในการจัดระบบว่าด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (scientific method) อีกทั้งได้ตั้งจากคติพจน์ที่ว่า "ความรู้คือพลัง" (knowledge is power)

16.2 ในปี ค.ศ.1620 เมื่ออายุประมาณ 60 ปี เบคอนเขียนหนังสือสำคัญเล่มหนึ่ง ชื่อ *Novum Organum* โดยระบุว่าหลักวิทยาศาสตร์มี 4 หัวข้อด้วยกัน ได้แก่ 1) การสังเกต 2) การตั้งสมมติฐาน 3) การทดสอบและวิเคราะห์ที่มีมิติฐาน 4) การปรับปรุงแก้ไขตัวแบบ หรือหุ่นเชิงทฤษฎี คือ ม็อคเค็ต หรือโมเดล (model) ซึ่งปรากฏอยู่ในสมมติฐาน

16.3 การเรียนรู้อาชีววิทยาศาสตร์ยุคร่วมสมัย อาศัยความรู้ทางสถิติและการคิดหาเหตุผลแบบวิทยาศาสตร์ใช้เทคนิคทางวิทยาศาสตร์ เช่น วิธีสุ่มตัวอย่าง (sampling) และวิธีการทางสถิติ

รัฐศาสตร์โดยเฉพาะในมหาวิทยาลัย ต่างๆของ สหรัฐอเมริกา ซึ่งสมัยที่ผู้เขียน (จิร โชค วิระสย) ไปเรียนตั้งแต่ปี 1 ระดับปริญญาตรีจนถึงปริญญาเอก ส่วนใหญ่ในยุค 60 นั้นสหรัฐอเมริกามีสถาบันการศึกษาเกือบ 3000 แห่ง สำหรับปัจจุบันมีเกือบ 4000 แห่ง) มักเน้นเรื่องการวิเคราะห์ (analysis) มีการแยกแยะ แจกแจง ตั้งข้อสมมติฐาน ฯลฯ มากกว่าการเรียนรู้แบบบรรยายประวัติความเป็นมา (historical) การวิเคราะห์ หมายถึง การแยกแยะให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไร ทั้งนี้ให้ความสนใจเฉพาะเรื่องที่กำลังทำการวิเคราะห์ คือ มักไม่สนใจเรื่องความเป็นมาในอดีต หรือประวัติศาสตร์มากนัก

ตัวอย่าง ระดับ Classic คือต้นแบบ ได้แก่ Robert A. Dahl. *Modern Political Analysis*. New Jersey: Englewood Cliffs, Prentice-Hall, 1963. ข้อมูลที่ทันสมัย (up-to-date)

16.4 การวิเคราะห์ทางรัฐศาสตร์ร่วมสมัยมักเน้นระดับจุลภาคยิ่งขึ้น คือ จาก Robert E. Goodin and Hans-Dietes Klingem ann, eds. *A New Handboole of Political Science*. Oxford University Press, 2000. มากกว่าในระดับมหภาค

การวิเคราะห์ในระดับจุลภาค (micro) คือ ศึกษาพฤติกรรมระดับเล็กหรือระดับบุคคล เช่น ศึกษาถึงมูลเหตุของใจของบุคคลว่าทำไมจึงสนใจ หรือไม่สนใจเรื่องทางการเมือง สนใจหรือไม่สนใจการเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง หรือการมีส่วนร่วม (political participation) แบบอื่น ๆ เช่น การบริจาคเงินให้กับพรรคการเมืองเลือกตั้ง (campaign)

การวิเคราะห์ในระดับมหภาค หมายถึง ระดับองค์การ สมาคม พรรคการเมือง รัฐ ประชาชาติ เป็นต้น

16.5 ในทางเศรษฐศาสตร์มีการใช้ศัพท์ Micro กับ Macro ดังนี้

Microeconomics เศรษฐศาสตร์จุลภาค The branch of economics that studies individual units ศึกษาหน่วยระดับปัจเจก : e.g. households, firms and industries. It studies ศึกษา the interrelationships ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับ between these units ระหว่างหน่วยต่างๆ in

determining ในการกำหนด the pattern of production รูปแบบแห่งการผลิต and distribution of goods and services. และการกระจายของสินค้าและบริการต่าง ๆ

Macroeconomics เศรษฐศาสตร์มหภาค The branch of economics that studies ศึกษา economic aggregates (grand totals) ผลรวมทางเศรษฐกิจ : e.g. the overall level of prices ระดับของภาค; output and employment ผลผลิตและการจ้างงาน in the economy. ในระบบเศรษฐกิจ

(John Sloman. **Economics**. New York: Harvester Wheatsheaf Prentice Hall, 1991, p.4)

17. การสนใจเรื่องการปฏิบัติหรือการดำเนินการ : นโยบายศาสตร์

การเรียนรู้รัฐศาสตร์ยุคร่วมสมัยเน้นการวิเคราะห์หรือหนักไปในทฤษฎี แต่ก็สนใจในการประยุกต์ (apply) รัฐศาสตร์ให้มีคุณค่าทางปฏิบัติโดยเฉพาะในการวางนโยบาย

ดังนั้น จึงได้เกิดสาขาใหม่ขึ้น คือ นโยบายศาสตร์ (Policy Sciences) ซึ่งศึกษากระบวนการตัดสินใจและการประเมินความรู้ต่าง ๆ

นโยบายศาสตร์เป็นวิทยาการหลายสาขาที่เน้นเรื่องการวางและปฏิบัติตามนโยบายเท่าที่มีอยู่เป็นการใช้ความรู้หลายสาขาวิชาโดยเฉพาะจากจิตวิทยา สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ บริหารธุรกิจ และสถิติ เพื่อแก้ไขปัญหาทางนโยบายและติดตามว่ามีหรืการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ (policy implementation) ตามมากน้อยเพียงใด

(ดูเพิ่มเติมใน 1) David Sills, ed. **International Encyclopedia of the Social Sciences**, vol.11, New York: Macmillan, 1972. ดูศัพท์ policy sciences. 2) Y. Dr or. **Design for Policy Sciences**. New York : American Elsevier, 1971 และ 3) T.D. Dye. **Understanding Public Policy**.

18. การศึกษาแบบผสมผสานในเรื่อง "การจัดการ"

รัฐศาสตร์เป็นการศึกษาเกี่ยวกับรัฐ เกี่ยวกับสาธารณะและการบริหารงานสาธารณะ

18.1 ในส่วนที่เกี่ยวกับรัฐ เรียกว่า "รัฐประศาสนศาสตร์" (Public Administration) บางครั้งมีผู้ใช้ศัพท์ "การบริหารรัฐกิจ" แทนในการเรียนการสอนที่คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ผู้เขียน (จир โขค วีระสย) ผู้ร่างหลักสูตรตั้งแต่ปี พ.ศ.2514 เมื่อภาควิชารัฐศาสตร์อยู่ในคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ใช้ชื่อว่า "การศึกษาแปลนซี" (Plan C) 5 th ed. Prentice Hall, 1984.

18.2 ในช่วงเวลาประมาณ 100 ปีที่ผ่านมามีความก้าวหน้าด้านการจัดการภาคเอกชน โดยเฉพาะด้านธุรกิจต่าง ๆ มาก จึงได้เกิดวิชาโดยตรง เรียกว่า "การบริหารธุรกิจ" (Business

Administration)

18.3 แนวโน้มแห่งการผสมผสานกันระหว่างศาสตร์หรือวิทยาการแขนงต่าง ๆ ทำให้ต่อมามีองค์ความรู้ที่เรียกว่า “วิชาการจัดการ” (Management Science) ซึ่งว่าด้วยการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการตัดสินใจเรื่องราว 1) ด้านธุรกิจ 2) ด้านอุตสาหกรรม 3) ด้านรัฐบาล และ 4) ด้านการทหาร

(Robert E. Markland. *Topics in Management Science*, 2nd ed., Wiley and Sons, 1983, p.3)

18.4 วิชาการจัดการ ใช้วิธีการและเทคนิคมาจาก 1) วิทยาศาสตร์กายภาพ และ 2) คณิตศาสตร์เพื่อทำให้การตัดสินใจในทางการจัดการดีขึ้น

(1. David R. Anderson, et al. *An Introduction to Management Science*. St. Paul: West Publishing Co., 1982. 2. Robert A. Dunn and K.D. Ramsing. *Management Science*. New York: Macmillan, 1981.)

19. รัฐศาสตร์ยุคปัจจุบัน : ความกังขาเกี่ยวกับแนวพฤติกรรมศาสตร์

19.1 การเลียนแบบวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ : “ศาสตร์อ่อน ศาสตร์แข็ง” ความสนใจทางพฤติกรรมศาสตร์หรือแนวพฤติกรรม (behavioral approach) ในทางรัฐศาสตร์มีมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดภายหลังจากสิ้นสุดของมหุสงครามโลกครั้งที่ 2 (2488)

19.1.1 มีการตื่นตัวเลียนแบบเศรษฐศาสตร์ ซึ่งมีการใช้ตัวเลขหรือข้อมูลเชิงปริมาณเป็นจำนวนมากและพยายามจะให้มี “สูตร” แบบเดียวกับทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ซึ่งได้ชื่อว่าเป็น “ศาสตร์แข็ง”(hard science) เพราะมีเนื้อหาและวิธีการที่เอื้อต่อการพิสูจน์ข้อสมมติฐานต่าง ๆ

19.1.2 วิทยาศาสตร์สังคม คือ รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ฯลฯ ได้ชื่อว่าเป็น “ละมุนศาสตร์” “ศาสตร์นุ่ม” หรือ “ศาสตร์อ่อน” (soft science) ซึ่งมักไม่ชอบการคิดคำนวณ หรือการต้องยุ่งเกี่ยวกับสูตรทางคณิตศาสตร์และสถิติซึ่งมีตัวเลขมากจนมีศัพท์ว่า “บีบรัดเชิงอำนาจ” (numbers crunching)

(Michael G. Roskin, et al. *Political Science*, 3rd ed., Englewood Cliffs, N.J., 1988, p.13.)

19.2 การพยายามค้นหาสูตรในทาง วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (scientific formula) หรือ ศาสตร์แข็งพอที่จะกล่าวเป็นสูตรได้ว่า หาก H_2O เกิดขึ้นคือ ไฮโดเจน 2 ส่วน ออกซิเจน 1 ส่วน ผสมกันเข้าย่อมเกิดเป็นน้ำ แต่ในทางรัฐศาสตร์ยังไม่อาจกล่าวได้ว่า หากมีคนจนเกินร้อยละ 60 ของ

ประชากร (สมมติว่าเป็นตัวแปรต้น) ย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงในวงการบริหาร (สมมติว่าเป็นตัวแปรตาม) หรือยังไม่อาจสรุปว่าหากวงการบริหารเข้มแข็งมาก (สมมติว่าเป็นตัวแปรต้น) ย่อมมีโอกาสในการปฏิวัติรัฐประหารมากขึ้น (สมมติว่าเป็นตัวแปรตาม) แต่มีการค้นคว้าหาข้อมูลทางรัฐศาสตร์กันอย่างมหาศาล เช่น *The World Guide 2001/2002*. Oxford : New Internationalist Publications, 2001. ซึ่งหน้า 17 ระบุ "Global Issues" (ประเด็นระดับโลก) รวมทั้งการคาดการณ์สำหรับศตวรรษใหม่ (A forecast for the new century) ประเด็นที่กล่าวถึงที่สำคัญมี เช่น

- 1) การเรียกร้องสิทธิของวัฒนธรรมพื้นเมือง (indigenous cultures)
- 2) อัตราการตายสูงขึ้นในส่วนใต้หรือภูมิภาคด้านใต้ของโลก
- 3) ประชากรย้ายถิ่นเข้าสู่ภูมิภาคด้านเหนือของโลก (ย้ายเข้าสู่ยุโรปและสหรัฐอเมริกา)
- 4) น้ำดื่มและใช้ของโลกลดน้อยลงเรื่อยๆ เป็นวงจรแห่งการขาดแคลน (Circle of scarcity) และภัยอันตราย หรือการพังทลายของสิ่งแวดล้อม (eco-catastrophe) ซึ่งอาจกล่าวเพิ่มเติมคือ ดังที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง *The Day After Tomorrow*
- 5) ระบบเศรษฐกิจที่หลากหลายมีวิฤตนาการมากยิ่งขึ้น (the diversification of economics)

ในปัจจุบันสามารถหาข้อมูลได้จาก Websites ที่ทันสมัยได้เสมอ เช่น ที่หาได้จาก Google ซึ่งมี search engine คือ เครื่องจักรกลแห่งการ "ค้นหา" ข้อมูลต่างๆ และจาก Wikipedia ซึ่งเปิดให้ใช้ข้อมูลได้อย่างเสรี

19.3 ข้อมูลมีมากแต่อาจไม่เป็นเรื่องการเมืองอย่างแท้จริง

มีปัญหาในการตีความหมาย (interpretation) ในทางวิชาการ จึงมีนักรัฐศาสตร์บางคนคัดค้าน ตัวอย่าง ได้แก่ ชื่อเขียนของนักรัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ณ นครเบอร์คลีย์ผู้หนึ่งชื่อ คริสเตียน เบย์ แนวคิดของนักวิชาการผู้นี้มีในบทความที่ชื่อว่า "การเมืองและการเมืองเทียมปลอม" (Pseudo-politics - ชู หรือ ซู-โด พอลิตติคส์)

(Christian Bay, "Politics and Pseudopolitics : A Critical Evaluation of some Behavioral Literature", *American Political Science Review*, LIX, 1965, p.40)

19.4 แนวพฤติกรรมศาสตร์เป็นปฏิกริยาต่อแนวคิดนิยม (legalism) หรือแนวโครงสร้างสถาบัน

ก. การศึกษาเชิงพฤติกรรมศาสตร์เกิดจากความไม่พอใจในการศึกษาแบบเก่าซึ่งไม่สนใจในตัวบุคคลทางการเมือง (political man) โดยเอาใจใส่ย้ำเน้นมากเกินไปกับเรื่องทาง 1) โครงสร้าง

2) รัฐธรรมนูญ และ 3) กฎหมายต่าง ๆ ความไม่พอใจต่อการศึกษา “แนวสถาบันและแนวกฎหมาย” (legal and institutional approach) ทำให้เกิดการหักเหทางรัฐศาสตร์ที่หันมาสนใจตัวมนุษย์เชิงพฤติกรรม เช่น หนังสือระดับ classic ชื่อ “ธรรมชาติของมนุษย์ในทางการเมือง” Graham Wallas. *Human Nature in Politics*. University of Nebraska Press, 1962. พิมพ์ขึ้นใหม่จากฉบับเดิมเมื่อต้นศตวรรษที่ 20

แนวพฤติกรรมพิจารณาประเด็นต่าง ๆ รวมทั้งการสร้างสังคมที่เติบโตหรือยิ่งใหญ่ในเชิงพฤติกรรมโดยเฉพาะด้านจิตวิทยา เช่น ในหนังสือชื่อ *The Great Society: A Psychological Analysis*. (สังคมที่ยิ่งใหญ่ : การวิเคราะห์เชิงจิตวิทยา) โดยนักวิชาการอเมริกันชื่อ G.Wallace ซึ่งพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ.1908 คือ ช่วงต้นของศตวรรษที่ 20

ข. แนวพฤติกรรมศาสตร์ไม่สนับสนุนการคิดสร้าง “สังคมการเมืองในอุดมคติ” แบบที่เพลโตและนักคิดอื่น ๆ พยายามจินตนาการขึ้นมา ดังปรากฏในหนังสือชื่อ “อุดมรัฐ” หรือ “เลิศรัฐ” โดยเพลโต เพราะ 1) เริ่มยอมรับความอ่อนแอของมนุษย์ตามทฤษฎีของนักจิตวิเคราะห์ชาวออสเตรีย ชื่อ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ที่เห็นว่า *id* (กิเลส) มีพลังมหาศาล ถ้าเทียบกับ *superego* (มโนธรรม) ดังนั้น จึงมีอุปสรรคตั้งแต่เริ่มต้นแล้ว เพราะธรรมชาติของมนุษย์ซึ่ง *ego* (อัตตา) ไม่เพียงพอ คือ อ่อนข้อต่ออำนาจฝ่ายต่ำอยู่บ่อย ๆ 2) อีกทั้งนักพฤติกรรมศาสตร์ศึกษาตัวเลขและข้อมูลเกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ และพบว่าโลกมิได้เป็นไปตามกฎเกณฑ์อย่างมีพลวัต (*dynamism*) เป็นความไม่แน่นอน ซึ่งสมัยหนึ่งที่นักวิทยาศาสตร์อังกฤษ ไอแซค นิวตัน ได้กล่าวไว้คือ ไม่เป็นไปตามแนวคิดเชิงกลไก (*mechanism*) หมายความว่า ในโลกทางสังคม (*social world*) มีตัวแปร (*variables*) มากกว่าโลกเชิงกายภาพ (*physical world*) เพราะมนุษย์มีเนื้อหนังหรือมีความรู้สึกร้อนหนาวเจ็บปวด (*flesh and blood*) มีสมอง มีจิต ซึ่งคล่องตัวแปรเปลี่ยนไม่อยู่คงที่

ค. แนวพฤติกรรมได้รับการกระตุ้นหรือเติมเชื้อให้มีชีวิตชีวาต่อมาจากการค้นพบจากวิทยาศาสตร์ แนวควอนตัม (*Quantum Physics*) โดยเฉพาะอันเป็นผลจากการวิจัยของ Albert Einstein ในการประกาศทฤษฎี “สัมพัทธภาพ” (*relativity*) ซึ่งถือว่า 1) ความดี ความชั่ว หรือคุณค่า (*value*) ต่าง ๆ สัมพัทธ์ คือ แปรเปลี่ยน (*varies*) ไปตามกาลและเทศะ 2) อีกทั้งทำให้มีความสนใจเรื่องราวของความอลวน หรือความไร้ระเบียบคาดการณ์ไม่ได้ ซึ่งรู้จักกันในทฤษฎีอลวน อลวน หรือทฤษฎีโลกไร้ระเบียบ (*Chaos theory, เค-ออส*)

อิทธิพลของแนวพฤติกรรม คือ กิดถึงข้อจำกัดของมนุษย์ ดังนั้น นักวิชาการร่วมสมัยมัก

มุ่งเป้าหมายที่ไม่ไกลเกินที่จะทำได้ นัก โดยมุ่งให้เกิดสังคมที่น่าอยู่พอควร โดยคำนึงถึงความน่าจะเป็นไปได้ (probable) และเป็นสิ่งที่น่าจะเกิดขึ้นได้ (possible) ตัวอย่าง คือ

1) Perri 6, et al., **Towards Holistic Governance : The New Reform Agenda.** Palgrave, 2002 (รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ : ประเด็นเรื่องราว เกี่ยวกับการปฏิรูปการบริหารงานราชการ) โดยเป็นผลงานของคณะ ผู้จัดทำหนังสือชื่อ **GBC : Government Beyond The Centre** ในประเทศอังกฤษ

2) Mihaly Simai. **The Future of Global Governance : Managing Risk and Change in the International System.** Washington, D.C. : United States Institute of Peace Press, 1994. (อนาคตแห่งธรรมาภิบาลระดับโลก)

19.5 การให้ความสำคัญกับพฤติกรรมระดับกลุ่ม (group behavior)

การศึกษาเรื่องสถาบันระดับรัฐบาลอาจดูไกลตัวเกินไปและการศึกษาที่ ตัวบุคคล ก็ดูใกล้เกินไป จึงมีการศึกษาระดับกลุ่ม ซึ่งถือว่าจะทำให้เข้าใจเรื่องราวของมนุษย์ในทางการเมืองมากขึ้น อันนับว่าเป็นการเข้าใจแนวสังคมวิทยาหรือสังคมวิทยาการเมือง (political sociology) นักรัฐศาสตร์ยุคบุกเบิก (pioneer) ให้ความสำคัญกับกลุ่มคนซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางการเมือง ได้แก่ อาร์เธอร์ เบ็นท์ลีย์ ในหนังสือชื่อ "กระบวนการแห่งรัฐบาล"

(Arthur F. Bentley. **The Process of Government.**) ซึ่งพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ.1908

19.6 รัฐศาสตร์ยุค "หลังพฤติกรรม" หรือยุคหลังแนวประจักษ์วัตถุ

ภายหลังมหาสงครามโลกครั้งที่สองมีการตื่นตัวศึกษารัฐศาสตร์เชิงพฤติกรรมศาสตร์มากขึ้น

1) Heinz Eulau, et al, eds. **Political Behavior: A Reader in theory and Research.** New York: Free Press, 1956. หนังสือของไฮนซ์ ยูเลา และคณะ ชื่อ พฤติกรรมทางการเมือง : ข้อเขียนรวมเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับทฤษฎีและการวิจัย

2) Albert Somit and Joseph Tanenhaus. **The Development of American Political Science: From Burgess to Behaviorism.** Boston: Allyn and Bacon, 1967. การพัฒนาการของ รัฐศาสตร์อเมริกัน : จากเบอร์เกสถึง พฤติกรรมศาสตร์

การศึกษาทางพฤติกรรมศาสตร์ซึ่งเน้นเรื่อง "เชิงประจักษ์" (empirical) คือ การได้ข้อมูลจากพฤติกรรมหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ๆ เป็นที่ยอมรับมาเรื่อยๆ จนจนประมาณปลายทศวรรษ 1960-1969 (The Sixties) ก็เริ่มมีข้อกังขาเกี่ยวกับแนวที่ เคฟวิตหรือเดวิด ฮิสตัน ได้เขียนไว้ว่า

มีรัฐศาสตร์ “ยุคภายหลัง” แนวคิดพฤติกรรมศาสตร์ หรือ ยุคหลังแนวประจักษ์วาท (empiricism) โดยเรียกว่าเป็น “การปฏิวัติใหม่ในทางรัฐศาสตร์”

(David Easton, “The New Revolution in Political Science”, *American Political Science Review*, December, 1969, pp.1051-1061.)

20. รัฐศาสตร์ยุคหลังแนวพฤติกรรมศาสตร์ : ทฤษฎี Public Choice แนวเศรษฐศาสตร์การเมืองและทฤษฎีเชิงวิพากษ์วิจารณ์ (Critical theory)

แนวพฤติกรรมศาสตร์ได้รับการวิจารณ์จากหลายฝ่าย

ฝ่ายหนึ่งมองว่า พฤติกรรมศาสตร์เป็นวิธีการศึกษาซึ่งสนับสนุน “สภาวะเดิม” (Status Quo) เพราะศึกษาจากสิ่งที่ได้เกิดขึ้นมาแล้ว และมีสมมติฐานว่า สภาวะเดิมหรือที่เป็นอยู่นั้นเหมาะสมที่จะเป็นอย่างนั้น

ก. นักวิชาการบางคนเสนอว่า ควรให้ความสนใจมากขึ้นกับประเด็นที่เกี่ยวกับ 1) โครงสร้าง 2) การขัดแย้ง และ 3) เศรษฐกิจ โดยเฉพาะด้านเศรษฐศาสตร์การเมือง หรือเศรษฐกิจการเมือง (Political economy) ซึ่งบางครั้งเรียกว่า “Public choice theory” (“ทฤษฎีทางเลือกสาธารณะ” หรือ “ทางเลือกของมหาชน”) หรือบางครั้งเรียกว่า “เศรษฐศาสตร์แห่งการเมือง” (The Economics of Politics) ซึ่งเป็นการใช้หน่วยความคิดหรือมโนทัศน์ (concepts) ในทางเศรษฐศาสตร์เพื่อเข้าใจเรื่องราวทางการเมือง เช่น 1) การออกเสียงเลือกตั้ง 2) การต่อรอง (negotiation, horse trading) ศัพท์อเมริกันแปลตรงตัวคือ การแลกม้าหรือแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กันในพรรคการเมือง 3) กิจการต่าง ๆ ของรัฐบาล

นักเศรษฐศาสตร์ ชื่อ John Sloman ได้ให้คำจำกัดความไว้ดังนี้ “Public choice theory” (ทฤษฎีว่าด้วยการตัดสินใจของมหาชน) ได้แก่ การประยุกต์ วิธีการต่าง ๆ ทางด้านเศรษฐศาสตร์ โดยนำไปวิเคราะห์ ศึกษา การตัดสินใจทางการเมือง (Public choice theory หมายถึง การประยุกต์วิธีการเศรษฐศาสตร์ในการวิเคราะห์ เรื่องการตัดสินใจทางการเมือง)

ก. ทฤษฎีทางเลือกหรือตัวเลือกสาธารณะมีข้อสมมติฐานง่าย ๆ เช่น

16.5.1 ผู้ออกเสียงเลือกตั้ง (voters) เป็นเสมือนกับลูกค้า (clients) และนักการเมืองเป็นเสมือนนักธุรกิจ โดยที่ 1) นักการเมือง (politician) ตัดสินใจ และนำผลจากการตัดสินใจเหล่านั้นนำไป “ขาย” ยัง 2) ผู้ออกเสียงเลือกตั้ง (voters) โดยถือว่า การตัดสินใจทางการเมือง ถูกขายไปเพื่อได้เงิน “คะแนนเสียง” (votes) ตัวอย่าง คือ ถ้าประชาชนต้องการให้สร้าง

ถนน 4 ช่องทางจราจรขึ้นในท้องที่ของคนย่อมจะลงคะแนนให้กับนักการเมือง หรือพรรคการเมือง ซึ่งสนับสนุนเรื่องดังกล่าวข้อสมมติฐานกล่าวเพิ่มเติมว่ายังได้รับการสนับสนุนจากตัวพรรคการเมือง นักการเมือง ที่และน่าจะเกิดผลเป็นจริงได้มากเท่าใด แนวโน้ม คือ ย่อมได้คะแนนเสียง (votes) มากขึ้นเท่านั้น ผู้ออกเสียงเลือกตั้งและนักการเมือง (รวมทั้งข้าราชการด้วย) ถูกตั้งข้อสมมติฐานไว้ว่าเป็นผู้ที่ต้องการได้ประโยชน์เต็มที่อย่างมีเหตุผล (rational utility maximizers) ที่มองภาพว่าเป็นผู้ที่ต้องการได้ประโยชน์ของตน (personal gain) โดยการคิดเชิง rational-แรงแช-ชันแนล หมายความว่า มีการไตร่ตรองหรือวางแผนหรือคิดระยะระยะ เพื่อให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ซึ่งใช้ในกรณีทั้ง 2 ฝ่าย คือ ประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้งและตัวนักการเมือง

1) ในรูปแบบที่ไม่ลึกซึ้งแห่งทฤษฎี Public Choice มีข้อสมมติฐานที่ว่า ประโยชน์ที่นักการเมืองจะได้ คือ การได้คะแนนเสียงมาก ๆ (votes maximizers) ผู้ก่อตั้งทฤษฎี Public choice ผู้หนึ่งชื่อ J. Buchanan. University of Exeter สรุปไว้ดังนี้

เราทำการ "ตัดสินใจ ในฐานะผู้มีสิทธิเลือกตั้ง. เราตัดสินใจ ในฐานะเป็นสมาชิกพรรคการเมือง. เราตัดสินใจในฐานะข้าราชการ การวิเคราะห์เชิงเศรษฐกิจของการเลือกทางการเมืองเหล่านี้ เหมาะสม พอ ๆ กับการวิเคราะห์การเลือกที่ทำในตลาดเพื่อซื้อขนมปังและปลา

(John Sloman. Economics. New York: Harvester Wheatsheaf Prentice Hall, 1991, pp. 411-412.)

ข. แนวโน้มใหม่แนวหนึ่งมักเป็นที่รู้จักกันในนามของ "ทฤษฎีเชิงวิพากษ์วิจารณ์" (critical theory) สำหรับในยุโรปที่โด่งดังมาก คือ กลุ่มนักวิชาการที่สำนักศึกษาแฟรงค์เฟิร์ต (Frankfurt School) ในเยอรมนี

(David Held. Introduction to Critical Theory: Horkheimer to Habermas. Berkeley: University of California Press, 1980.)

ตัวอย่างแห่งการวิพากษ์วิจารณ์ คือ ถือว่าแนวคิดที่โจมตีลัทธิทุนนิยมซ้ายไปเสียแล้วในโลกปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะลัทธิทุนนิยมร่วมสมัยไม่เหมือนเก่า เช่น ไม่เน้นการใช้แรงงานแต่ใช้เครื่องจักรที่ทุนแรงต่าง ๆ

(Nicholas Abercrombie, et als. The Penguin Dictionary of Sociology. Fourth Edition, Penguin Books, 2000, p.80.)

(ไชยรัตน์ เจริญสิน โอปาร. รัฐศาสตร์ การบริหารรัฐกิจ ทฤษฎี : หนึ่งทศวรรษ รัฐศาสตร์ แนววิพากษ์. ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา, 2540.)

21. รัฐศาสตร์ยุคภายหลังพฤติกรรมศาสตร์ : การให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจการเมือง และนโยบายสาธารณะ

ก. แนวศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมืองเคยเฟื่องรุ่งเรืองประมาณ 20 ปีเศษ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 คือ ช่วง Sixties (1960-69) และช่วงต้นของ Seventies (1970-79)

มีทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมืองโดยกล่าวถึง

1) "การทำให้เป็นสมัยใหม่" (modernization)

2) "การทำให้เข้าสู่วุฒิภาวะทางการเมือง" (political maturation)

ข. ต่อมาเห็นว่าปัญหาการพัฒนามาจะเกิดขึ้นจากความจำเป็นคือ "พึ่งพา" และ "พึ่งพิง" (dependence) ต่อโลกตะวันตก เรียกว่า ทฤษฎีพึ่งพา Dependency Theory ซึ่งโดยแพร่หลายมากในกลุ่มนักวิชาการอเมริกาใต้หรือลาตินอเมริกา (Latin America) โดยเฉพาะชื่อเขียนของ อังเดร กุนเดอร์ แฟรงค์ ทฤษฎีพึ่งพาอีกแนว "เศรษฐกิจการเมือง" (Political economy) ซึ่งมองโลกในแง่ร้าย (ทุทธระณี pessimistic) เพราะมีสมมติฐานว่ามนุษย์ไม่ดิ พยายามเอารัดเอาเปรียบ หรือทฤษฎีพึ่งพิงนี้มีทรรศนะต่อคนในสหรัฐอเมริกาและในยุโรปส่วนเหนือที่เป็น "ผู้กระทำ" ให้เกิดการถดถอยหรือการไม่พัฒนาของโลกที่สาม มักเรียกแนวคิดนี้ว่าเป็นแบบ "ซ้าย" (leftist)

(James D.Cockcroft, Andre Gunder Frank and Dale L.Johnson. Dependence and Underdevelopment : Latin American Political Economy. Garden City, New York: Doubleday, 1972.) อนึ่งมีกลุ่มนักวิชาการจากประเทศในโลที่สาม (third world) มุ่งประเด็นการมองปัญหาเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนา ดังเช่นมีหนังสือซึ่งรวมชื่อเขียนเรื่องนี้เป็นจำนวนถึง 10 เล่ม จัดพิมพ์โดยศูนย์ว่าด้วยการพัฒนาภูมิภาคขององค์การสหประชาชาติ ณ นครนาโงยา ประเทศญี่ปุ่น

(R.P. Misra and M. Honjo, eds. Changing Perception of Development Problems ,10 vols. Nagoya, Japan: U.N. Centre for Regional Development, 1981.)

22. การแบ่งสาขาวิชารัฐศาสตร์ในประเทศไทย

มหาวิทยาลัยในประเทศไทยที่มีการสอนรัฐศาสตร์แบ่งสาขาวิชาต่าง ๆ กัน แต่ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยผู้เขียน (จิโรโชค วีระสย) ในฐานะผู้ริเริ่มวางหลักสูตรและดำเนินการจัดตั้งคณะรัฐศาสตร์

ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการเตรียมการจัดตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหง

ลงวันที่ 5 พฤศจิกายน 2513 โดยปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี พลโทบุญเรือน บัวจรรุญ โดยมี ศ.ดร.ศักดิ์ ภาณุขนิรัตน์เป็นประธาน และผู้เขียนเป็นกรรมการและเลขานุการ คณะกรรมการมี ทั้งหมด 7 คน สามารถจัดตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหงขึ้นได้โดยรับสมัครนักเรียนรุ่นแรกได้ใน เดือนเมษายน พ.ศ. 2514

ในฐานะผู้จัดตั้งภาควิชารัฐศาสตร์ ซึ่งเดิมอยู่ในสังกัดคณะนิติศาสตร์ ผู้เขียนแบ่งออกเป็น ตามสาขา และเมื่อเป็นคณะรัฐศาสตร์ในปี พ.ศ.2516 ซึ่งผู้เขียนเป็นคณบดีผู้ก่อตั้ง (Founding Dean) ช่วงปี 2516-2520 ก็ได้กำหนดให้เป็น 3 แผนเช่นเดิม ได้แก่

ก. แผน A สาขาการปกครอง (Government) ศัพท์ภาษาอังกฤษนี้เกี่ยวข้องกับภาษากรีก *kybernetes* ซึ่งแปลว่าคนคัดท้ายหรือคนถือหางเสือ ต่อมาศัพท์ *cybernetics* (ไซเบอร์เนติกส์) ซึ่งแปลว่า ศาสตร์แห่งการสื่อสารและการควบคุม แต่คำที่นำมาใช้ในภาษาอังกฤษ คือมาจากภาษา ลาตินหรือแลตติน (Latin) คือ "gubernare" ซึ่งแปลว่า บังคับ หรือควบคุม

(Webster's Third New International Dictionary, cited in Karl W. Deutsch. *Politics and Government*, 2nd ed. Boston: Houghton Mifflin, 1974, p.8)

ครอบคลุมเนื้อหา เช่น ทฤษฎีการเมือง, ระบบการเมือง, พฤติกรรมเชิงการเมือง สถาบัน การเมืองต่าง ๆ เช่น รัฐสภา พรรคการเมือง ฯลฯ

ข. แผน B สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (International Relations) ครอบคลุม เรื่องราวเกี่ยวกับนานาชาติ ประเทศ เช่น 1) สงคราม 2) การจัดตั้ง และดำเนินงานขององค์การระหว่าง ประเทศ 3) ความสัมพันธ์ทางการทูต (diplomacy) ของนานาชาติ 4) การเมืองเรื่องเชื่อมโยง (linkage politics)

ค. แผน C สาขารัฐประศาสนศาสตร์หรือการบริหารรัฐกิจ (Public Administration) ครอบคลุมการจัดและบริหารองค์การของรัฐ ระเบียบปฏิบัติ เช่น พระราชบัญญัติข้าราชการ พลเรือน การพิจารณาบุคคลเข้ารับราชการ การพิจารณาความดีความชอบ การบริหารงานราชการ เพื่อการพัฒนาธรรมาภิบาล (good governance)

23. บทสรุป

ก. รัฐศาสตร์เป็นวิทยาการซึ่งมีการพัฒนาการมาแต่อดีตสมัย จุดเริ่มต้นที่ยอมรับกันก็คือ ข้อเขียนของฮโรดอตเติล ซึ่งเป็นหนึ่งในสามของไตรเมธีในยุคแห่งความรุ่งเรืองของกรีกเมื่อ ประมาณ 2400 ปีมาแล้ว

ข. นักคิดชาวตะวันตก เช่น เฮลาซึอ ชงซึอ และซุนห่ว มีข้อเขียนที่เกี่ยวข้องกับรัฐศาสตร์

บ้าง แต่ไม่ใช่เป็นเรื่องรัฐศาสตร์โดยตรง

ก. รัฐศาสตร์ในยุคหลัง ๆ ได้รับอิทธิพลจากแนวพินิจเชิงพฤติกรรมมาก แต่เมื่อไม่นานมานี้ก็เริ่มมีข้อกังขาเกี่ยวกับแนวคิดกล่าวเข้าสู่ทฤษฎี Public Choice, Critical theory, Dependency theory

ง. การเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์ในประเทศไทยมีการเริ่มต้นมาเป็นเวลานานพอสมควร คณะบดีผู้ก่อตั้ง (Founding Dean) คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้แก่ ดร.ดิเรก ชัยนาม สำหรับคณะบดีผู้ก่อตั้งคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คือ ศาสตราจารย์เกษม อุทยานิน คณะบดีผู้ก่อตั้งคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้แก่ ผู้เขียน ต่อมามีการจัดตั้งคณะรัฐศาสตร์ขึ้น ณ สถาบันอื่นๆ เช่นที่ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (ม.ส.ธ.) และ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

แต่จำนวนบัณฑิตที่จบไป และกำลังศึกษาอยู่ที่มีมากที่สุด คือเป็นจำนวนรวมกันประมาณ 3 แสนคน คือที่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

24. อ้างอิงเพิ่มเติม

- 24.1 Robert S. Erikson, et al. *The Macro Polity*. Cambridge University Press, 2002.
- 24.2 Dennis Kavangah, ed. *Dictionary of Political Biography*. Who is Who in Twentieth Century World Politics. Oxford University Press, 1998.
- 24.3 Joel Krieger, ed. *The Oxford Companion to Politics of the World*. Oxford University Press, 1993.
- 24.4 Ian Marsh, et al. *Democracy, Governance and Economic Performance : East and Southeast Asia*, 1999.
- 24.5 Jack C. Plano. et al. *Political Science Dictionary*. Hinsdale, Ill., 1973.
- 24.6 David Robertson. *The Resettledge Dictionary of Politics*. Erd ed. London : Rontledge, 2004.

25. ตัวอย่างคำถาม

- 25.1 รากศัพท์ "government" ในภาษาอังกฤษมาจากภาษาอะไร
- 25.2 ความคิดเชิงรัฐศาสตร์ในยุคเริ่มแรกในโลกตะวันตกเกี่ยวข้องกับอะไร
- 25.3 แม็กซ์ เวเบอร์ แบ่งรูปแบบ "สิทธิอำนาจ" หรือ "อำนาจอาณา" ไว้กี่ประเภท

อะไรบ้าง

- 25.4 นักประวัติศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของกรีกโบราณชื่ออะไร
- 25.5 ศักดิ์สิทธิ์ หรือ ศักดิ์คินธุ คืออะไร
- 25.6 วี.โอ.เคีย ให้คำนิยาม "การเมือง" ไว้อย่างไร
- 25.7 ปราชญ์จีนผู้ใดสอนให้ปฏิบัติตามมรรคา (เต๋า) ของสรรพสิ่งที่ให้อยู่ในความสันติ และมีชีวิตอยู่อย่างง่าย ๆ
- 25.8 SP's กับ I E ย่อมาจากอะไร
- 25.9 อาริสโตเติลมีความสำคัญต่อวิชารัฐศาสตร์อย่างไร
- 25.10 Public Choice Theory หมายถึงอะไร
- 25.11 ศาสตร์สถาปัตยกรรมลักษณะใดคืออะไร
- 25.12 สำนักแตกเกิดตะมี เกี่ยวข้องอย่างไรกับวิชารัฐศาสตร์
- 25.13 บ ว ร คืออะไร
- 25.14 "สุนัขจิ้งจอก" กับ "สิงโต" เกี่ยวข้องกับคำสอนของนักรัฐศาสตร์ท่านใด
- 25.15 ลักษณะของรัฐศาสตร์ในยุคร่วมสมัยเป็นอย่างไร
- 25.16 ไตรเมธี หมายถึงผู้ใด อยู่ในยุคใด
- 25.17 Plan A , B , C คืออะไร
- 25.18 ศิษย์นักรัฐศาสตร์ท่านใดที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญมากกว่า 150 ฉบับแก่อาจารย์
- 25.19 ปราชญ์ผู้ชรา หมายถึงใคร
- 25.20 " อาจารย์ กัลยาณมิตร- ศิษย์กตัญญูคดเวท " หมายถึงใคร
- 25.21 จินซี ส่องเต้เป็นใคร ยุคใด
- 25.22 "รัฐศาสตร์" กับ "การเมือง" แตกต่างกันอย่างไร
- 25.23 ตามประเด็นของคำนิยาม "การเมือง" ของโวลิน ได้แก่อะไร
- 25.24 ยกตัวอย่างคำสอนที่เกี่ยวกับการปกครองของเหลาจื้อ
- 25.25 รัฐศาสตร์ยุคหลังพฤติกรรมให้ความสนใจในด้านใดหรือเรื่องอะไร
- 25.26 Land locked คืออะไร
- 25.27 "ศาสตร์อ่อน" และ "ศาสตร์แข็ง" หมายถึงอะไร "ละมุนศาสตร์" คืออะไร
- 25.28 Policy Sciences คืออะไร
- 25.29 ทฤษฎีวิพากษ์วิจารณ์มีลักษณะสำคัญอย่างไร

- 25.30 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงจัดการเรียนการสอนอย่างไร
- 25.31 ผู้ใดเป็นผู้ก่อตั้งคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 25.32 ผู้ใดเป็นผู้ก่อตั้งคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 25.33 อื่น ๆ ดูจากประเด็นสำคัญ